

275
AETII SERMO QVARTVS.

DE SANITATE TVENDA.

GALENI PRÆFATIO.

CAPVT PRIMVS.

VVM una sit ars quæ circa humanum corpus uersatur, duæ sunt ipsius primæ ac maximæ partes, prior quæ sanitatem tuetur, altera quæ morbos curat. Quandoquidem uero & dignitate & tempore prior est sanitas morbo, oportet sanè etiam nos prius considerare quomodo quis hanc custodiat. Deinceps uero etiam quomodo quis quàm optime morbos curet. Dicitur autem sanitas dupliciter: Altera exacta, & optima, & perfecta, & summa: Altera deficiens quidem ab hac non tamen in tantum ut animal ægrotet. Et huius graduum non parua est in corporibus differentia circa magis ac minus. Prius autem recensere conuenit, quomodo quis optimæ ac inculpabilis naturæ sanitatem conseruet, & adhuc ante hoc mentionem facere, quænam sit optima corporis structura. Est autem si quis iuxta ipsam essentiam rei exponet, téperatissima, & quæ formationem partium, ac actionibus ipsarum exacte conuenientem habet. Et ad hæc numerum omnem, & magnitudines, & compositionem omnium ipsarum inter se actionibus commodam exhibet. Si uero quis iuxta notas de signare uolet, corpus exacte bene carnosum tale est, quod mediū est inter gracile & multa carne obesum: & neq; hirsutum est, neq; pilis nudum, neq; moderato mollius, neq; durius, neq; album aut nigrum, aut uenis occultis aut amplis, aut animosum, aut deiecti animi, aut somnolentum, aut uigilans, aut hebeti mente præditum

S E R M O

ditum aut uasum, aut ueneri deditū, aut uice uersa. Si uero etiā omnibus partibus fuerit exacte inter omnes, excessus mediū, erit profecto etiam pulcherrimū aspectu tale corpus, ut quod fit moderatū, & ad omnes labores idoneum. Habebit autē & alia omnia signa temperamenti boni per singulas partes. De quibus pro uisibus pauca indicabimus circa finem huius sermonis. Multa enim corpora tēperata quidem sunt, si ita contingat, capitibus, uerū intemperata pectoribus, aut uentre, aut genitalibus. In quorundā uero artubus est intēperies, & plerisq; in uno uiscere, aut alia quadā parte. Sed & de his in prauis corporū structuris postea dicetur in hoc sermone. Ceterū de optima structura iam dicemus, cuius singulæ partes uniuersam habent inculpabilem essentiā. Dicetur aut primū quō quis ab initio susceptū eiusmodi hominē, per omne uitam sanū conseruarit, nisi si quid extrinsecus uiolentum ipsi accidat.

Quomodo infans recens natus sanus cognoscitur. Cap. II.

Indicabitur autem sanus infans statim ex natiuitate primū quidem ex eo quod genitrix per totum gestationis in utero tempus sana uixit. Deinde ex eo quod ubi natus est & in terram positus infans, ipse euulatum edit cum conueniente firmitate. Et ex eo quod omnibus partibus ac sensibus integer est, & naturales meatus omnes expeditos habet, uelut sunt aures, nares, fauces, urinæ meatus, podex. Et quod uniuscuiusque membri naturales motus non segnes, neque exolutos habet, & iuncturarum flexuras ac extensiones, magnitudinesq; ac figuras, & sensum exactum.

De infantis educatione. Cap. III.

Proinde recens natus infans, hic nimirum per omnem structuram inculpabilis, primū ita tractetur, ut ipsi umbilicus quatuor à uentre digitis acuto scalpro resectetur: Reprobamus. n. aliam materiam harundinū ac uitrorum,

uitrosū, ut ne quid atteratur. Deinde contentus in ipso sanguis grumofus exprimatur, & spōgia detergeatur, ac lana carpta obturetur. Postea moderato sale per se tenuissimo conspergimus. Aliquando uero etiam in delicatioribus totum corpus succo prifanæ aut fœniæ græci depugnare oportet: & aqua tepida uilcofitatem corpori oblitam abluere, & sordes naribus infitas digitis exprimere, & os atq; aurium meatus purgare, palpebras diducere, & oculos detergere, ac oleum ipsis instillare. Digitis item disparare ipsum anum. Confeſtim itaq; excernit per sedē id quod græcis meconium uocari solet. Porrò supra umbilicū hapsus lanæ made factus imponatur, ad umbilici figurā formatus. At cuius minimum ipsi inspergere reprobamus, propter acrimoniam, etiam si quidā id usurpare soleant. Deinde duplicatus umbilicus, & lanæ inuolutus, leniter in medio cōponatur. Et postea infans pro more fasciis inuoluitur. Exhibendū est autem ipsi mel præ omni alimēto, quod optime est despumatum ut delingat, reprobato butyro uelut stomacho incōmodo. Deinde instillanda est aqua mulla tepida. Postea uero mater, ubi prius crassum exuperibus emulxit, & ipsa aqua calida fouit, lac præbeat infanti. Præstat. n. non accipere matris lac usq; ad quartam diem. Lauare uero oportet puerū bis in die, horarū aliquot interstitio post cibū. Postquā uero exciderit umbilicus post tertiā aut quartam diē, cochleæ testā ustam tritā loco insperge, aut talū suillum uisum, aut plumbum uisum cum uino illine, & obliga.

De nutricis electione. Cap. IIII.

Præ omnibus his eligenda est nutrix, neque iunior uiginti annis, neque senior quadraginta, quæ bis aut ter peperit, non morbida, boni habitus, iustæ magnitudinis, ampli pectoris, ubera habens moderata, non rugosa, papillas neq; magnas, neq; paruas, neq; angustiores, neq; ualde latas, aut cauernosas. Magna enim ubera

uera plus quam opus est lactis preparant, & hoc ma-
nens in ipsis corrumpitur, & infantem lædit, simulq;
etiam matrem grauat. Parua uero parum lactis exhibent.
Et magnæ quidem papillæ offendunt gingiuas
& impediunt linguam ne iuuat deglutionem. Paruæ
uero ægre apprehendi possunt, & propterea affligunt
maxillas. Sed & eiaculatum lac per angustos meatus
sublinentē os pelliculam ferit, & aptham græce ap-
pellatum ulcus igneæ caliditatis generat. At latiores
& cauernosæ papillæ aceruatim remittentes lac, suffo-
cationis causa fiunt. Præterea conuenit esse nutricem
castam, sobriam, mansuetam, mundam, hilarem, &
non tristem. Ego inquit Galenus, quum puer aliquan-
do ploraret per totam diem & indignaretur, ubi uis-
issem stratum ipsius & uestimenta fordida, & ipsum
puerum fordidum, iulsi & ipsum, & stratum ipsius la-
uari, & uestimenta mutare, quo facto ab eiulato & in-
dignatione cessauit & obdormiuit.

Probatio lactis. Cap. V.

Probandū est lac gustu, uisu, & olfactu. Nam & gu-
stantibus & olfacientibus iucundum, & uidentibus al-
bum ac æquale, & inter liquiditatem ac spissitudinem
medium habens, ipsum esse oportet. At uitiosum lac,
aut crassum est & caseosum, aut liquidum & serosum,
aut liuidum, aut strias floridas habens, aut spumosum,
aut graueolens, aut fœtidum, aut cito acescens, aut gu-
stanti amaritudinis, aut muricæ, aut alterius cuiusdā pe-
regrine qualitatis significationem exhibens. Hæc igitur
sunt notæ uitiosi itemq; boni lactis, ex quibus coniectu-
ram facies mulierem morbosam esse, & ad aliā transi-
bis. Cæterum opulentis plures nutrices esse oportet.

Victus nutricis. Cap. VI.

Exercere oportet nutricem moderatis exercitiis,
& maxime supernis partibus. Cibos autem exhibere
boni succi & qui facile digeruntur, & tempore conue-
nienti, &

nienti, & mensura congrua. Atq; ita etiam potus. Abs-
 tineat à porro, cepis, allio, salsamētis, & omnibus scœ-
 tidis & graueolentibus. Et à plerisq; bellariis, præser-
 tim nucleis pineis. Sunt enim oleosi, & propterea bi-
 lem faciunt, & uentriculo innatāt: itemq; uenerem sti-
 mulant. Itaq; penitus ab his nutricem abstinere oportet.
 Irritatur enim in coitu lunares purgationes, & pro-
 pterea lac corrumpitur, & uitiosum ac paucissimū fit.
 Quædam uero etiam concipiunt, quo nihil nocentius
 fieri infanti qui ex ipsa alitur possit. Vbi autem immi-
 nitur lac, aut corrumpitur, aut etiā omnino extingui-
 tur, aut spissatur, aut attenuatur, præstat quidē alterius
 nutritis lac præbere. Sin id nō permittat res aliqua in-
 fans, uictu nutritæ curanda est, ut ne in morbū incidat
 infans. Extincto itaq; lacte considerandum est an totū
 corpus, aut una pars ægrotet, & ledentē affectio-
 nem corrigere oportet. Si uero ob penuriam extinctū
 est lac, alimentum augere, & melioris succi cibos da-
 re, & plures auferre, aluūq; si plus iusto fertur adstrin-
 gere, & exercitiis supernarum partium uti, & uberum
 frictione, & fomentis per spongiās, ceratis item liqui-
 dioribus ad ubere ex oleo irino aut gleucino. Lini ue-
 ro semen delingere cum melle aut passo. Aut sesamū
 crudum cum palmula passa, quam pateton græci uo-
 cant, æquis portionibus edendam præbe, & bibat zy-
 thum, & eadem die ubera lacte replebuntur. Putabit
 autem mulier simul ut acceperit potū, omnia sua mē-
 bra resoluta esse, donec lac in uberibus factum fuerit.
 Aut lumbricos piscatorum, qui in limo fluminis repe-
 riuntur, & intestina terræ appellātur, quinq; aut septem
 terito, & palmulas passas addito, & simul terito, ac da-
 to in zytho bibendos prælotæ mulieri ieiunæ ad dies
 decem: & de multitudine ac bonitate lactis mirabe-
 ris. Præstat autem etiam præcedens pharmacum si-
 militer cum zytho conterere, & bibendum præbere.

A E T.

z Vinum

S E R M O

Vinum uero exhibendum est dulcius . Et sceniculum aut anethum uiride cum pitifana coctum , sorbendum dato . Si uero tenue fuerit lac , balnea reprobanda sunt uelut quæ humores aquosos reddant . In cibo utendū est alica , ouis forbilibus , pane similagineo , pedibus ac extremitatibus porcinis , uolucris tenerioribus , carnibus hœdinis , & uino dulci . Sin crassius fuerit lac mulieris , attenuante alimento utendum est , ac minus nutriende , & balneis frequentibus . Crassius enim lac abortifus & furunculos circa infantis corpus generat , & uenter ipsius cohibetur . Sed neque urinæ pro ratione prodeunt , & uomitus pituitosi infestant : & ægre mobilis ac difficulter spirans puer euadit , & appetitum perdit , ac decolor fit , & sordes oculorū habebit crassas , & mucos similiter , & flatus multi ab eo prodeunt . Si uero acrius fiat lac , excretiones per uentrem plures sunt cū mordacitate , & appetitus deficit , & pustulæ acerrimæ in corpore fiunt , & præsertim circa supernas partes , immo etiam infernas , & infans paulatim gracilescit . Quare omni modo temperandum est corpus nutriticis , balneis dulcibus , & boni succi alimento . Si uero lac quod multum fertur imminuere uoles , citos minus alentes & paucissimos dato : ubera uero lenticula cocta integito , aut cominum cum aceto illinito . Aut lapidem album simplicem , quo ad ædificia utimur , similiter cum aceto . Aut hyoscyamum cū aceto . Aut linteum aceto imbutum imponito , & assidue humectato , perfundito autem aqua marina , aut muria calida , aut myrti decocto .

Ad stertentes infantes .

Cap. VII.

Quandoquidem pleræque nutrices ineptis uelut dictum est , utentes cibus , uitiosum lac suum efficiunt , & ex hoc diuersis morbis infantes , qui etiam optimam structuram adepti sunt , obiciunt . Aliquando uero etiã ex forinsecus corporis accidentibus morbi accedunt :

necessa

necessarium est etiam de diuersis affectionibus pueros infestantibus, pro uiribus breui tractare. Si quidem igitur infans crassiore alimento nutritus, pituitam in uentre colliget, & propterea stertat, lini semen cum melle delingendum dandum est, aut cumini parum cum melle. Et aqua mulsa instillanda est ori assidue calida. Si uero hæc præssura perseveret, oleo medium digitum tinguo, & tonsillas illinito, & depressa linguæ radice ad uomitum irritato: ubi enim uomuerit, ab omnibus uexationibus confestim liberatur.

Ad uocem infantium interceptam. Cap. VIII.

Ad interceptam in infantibus uocem, ob quancunque causam præcedentem: Contingit autem hoc maxime suppressa aluo: brassicæ succum cum modico sale bibendum dato aut instillato. Statim enim soluit aluum, & uocem restituit. Sed & glans ano indenda est.

De dentitione. Cap. IX.

Circa septimum mensem incipiunt infantes proferre dentes, & dum punguntur ac stimulantur uelut ab aculeo, dente gingiuas disparante, inflammationes succedunt ipsarum gingiuarum ac maxillarum & tendinum: ad quas etiam febres omnino consequuntur. Accedit & pruritus auditoriorum meatuum. Et aures humectantur. Aliqui uero etiam lippitudinibus capiuntur, & sanguis ex oculorum angulis sinit. Pleurisque uero etiam exturbatur uenter, propter stomachi inflammationem, & uentris exolutionem. Itaque lenire ac pinguefacere oportet tendinē & maxillas, mollium lanarum ac mundarum circumiectu, circa collum & ipsius neruum, per oleum dulce ac calidum. Instillare quoque auditoriis meatibus oleum calidum. Perseuerante uero inflammatione, etiam ceratum rosaceum liquidum locis imponere. In cibo offerendum est puero cerebellum, maxime quidem leporis, coctum aut assatum: Sin minus ouiculæ: Naturaliter enim opitulatur.

S E R M O

Sed & melle moderate cocto illinenda sunt gingiua. Efficit enim minime molestum dentium exortum. Nil uero duri dandum est ipsis ad mandendum, ut ne gingiua callosiores reddita impedimento sint dentium exortui. Balneo autem utendum est febribus remittentibus. Neq; studio habendum est ut uenter adstringatur, ut ne materia sursum repens, supernas partes, praesertim oculos laedat, & febres uehementiores efficiat. Sed & nutrix cogenda est ut aquam bibat, & cibos leuissimos ac sorbiles accipiat. Aiunt autem naturaliter auxiliari dentientibus pueris, colocynthidis syluestris radicem, in aureo aut argenteo canali gestatam. Itemq; rubi radicem. Sed & uiperam, praesertim masculam, dentem, in argento pro amuleto appende. At circa stomachum gestet semper uiridem Iaspidem de collo suspensum, ita ut stomachum contingat.

Ad inflammationes oculorum. Cap. X.

Lycium Indicum praesertim, sin minus, Pataricum cum lacte diluito, & supernas palpebras cum superciliis illinito. Aliquando etiam ipsis oculis instillato, multo lacte dilutum. Mirabiliter etiam facit Nili exrosi collyrium illitum. Ipsos uero oculos ocymi decocto abluito.

Ad albugines puerorum. Cap. XI.

Ad albugines puerorum ab eiulatu factas, solani nigri succum illine.

Ad inflammationes & humiditates aurium. Cap. XII.

Ad inflammationes, & dolores aurium, oui candidum cum lacte muliebri instilla. Aut intestina terrae cum rosaceo cocta. Ad humiditates uero aurium, alumen uino dilue, & lanam puram ac mollem in ipso imbue, & in sole asicca. Et rursus imbue ac sicca: & ubi ter hoc feceris, lanam siccam asserua. Vbi uero expente, de ipsa accipe & in aurem inde. Ad ulcera uero in auribus

auribus, pastillo Muscæ utere, diluto cū sapā ac modico aceto. Si uero caro super excreuerit, primum reprimē per pastillum Bithynum dilutum cum uino. Deinde de utere Muscæ pastillo, uelut dictum est.

De inflammatione, Siriasī græcis appellata. Cap. XIII.

Ex affectionibus quæ cum febre accidunt, est & Siriasis in infantibus appellata, quæ est inflammatio partium cerebri & membranarum, adeo ut fincipitis & oculorum cavitates consequatur, cum febre ardente, & pallore, & corporis siccitate, ac prostrato appetitu. Siriasis autem appellata est à fincipitis cavitatē. Siros enim apud græcos dicitur fossa ac corpus cauum, in quo semina seruantur. Quare omnia uelut ad inflammationes facere oportet, ita ut leniamus & mediocriter frigefaciamus caput, coriandri succo cum rosaceo humectantes. Sed & totum corpus ex hoc illinatur. Aut cucurbitæ ramenta fincipiti impone. Aut uitis fossia, aut portulacæ cum rosaceo tusam, fincipiti illine. Aut heliotropii scorpiuri succo finciput illine. Aut ouiluteum cum rosaceo concutito, & fincipiti illinito, & assidue permutato.

Vt exudet puer in febre. Cap. XIII.

Arundinis uiridis medullam terito, & ex ea finciput ac pedes illinito, ipsumque puerum uestimentis contegito.

De aphtha ulcere oris ardente. Cap. XV.

De aphthis ulceribus, & inflammationibus tonsillarum, dicitur absolutissime in sermone de affectionibus quæ perfectis accidunt circa has partes, in octauo nimirum.

Ad deuoratas spinas aut festucas eximendas. Cap. XVI.

Alumen quo ad coria utuntur cum oleo terito, & gulæ illinito, radicem linguæ digito ualde comprimens, & facile ipsas sursum effert.

z 3 Ad as

Ad assiduas iternutationes infantium & grauedines. Cap. XVII.

Ocymum sicum tusum ac cribratum naribus ad moue, ut per respirationem attrahatur, aut insuffla. Idem etiam ad grauedinem facit.

Ad tussim puerorum. Cap. XVIII.

Nucleorum nucum pinearum modice tostorum drach.iiii. seminis cucumeris parum tosti drach.i. tragacanthi drach.iii. mellis despumati dodrantem. Præpara & præbe diligendum. Tragacanthum autem in uino ueteri dulcissimo macerato. Aliud. Hippocraticum. Vitellum oui assatum, & sesami duplum & salsis granum unum moderatum terito sufficienter & cum melle delingendum dato. Aliud. Nucleos pineos tostos xxx. amygdalas decorticas xxx. seminis lini tosti, succi glycyrrhize, utriusque sextantem. Mellis quod satis est, dato delingendum. Probe etiam facit cuminum cum melle. Item ammium.

Ad alui infantii profuuium. Cap. XIX.

Si alius infantis fluxione laboret, balneum & gestationem reprobamus. Vtimur autem humectatione stomachi ex uino & oleo melino. Si uero fluxio extendatur, ænanthen leuissime tritam, & acaciam, ac mastichen, æquis portionibus singulis tritis, oui luteo quantum satis est excipe, & ex emollito stomachum illine: & dorsum, & hapsum lanæ purpureæ impone ac deliga. Facit enim citra molestiam. Præ omnibus uero nutriticem alimentis boni succi uti oportet & potibus adstringentibus. Si uero alius infantis faringimilia excernat, mentam tritam cum uino nigro, aluo impone ac obliga.

Ad aluum suppressam. Cap. XX.

Si uero supprimatur aluus, glande irritanda est, aut ex sola aqua mulsa infusum immittendum est. Et mel alimentis ammiscendum. Cæterum florem arte misia

misq̄ cum oleo tere, & circa umbilicum affrica, & fiet
alius. At de lumbricis dicitur in uniuersalibus auxiliis
in nono sermone.

De pustulis puerorum. Cap. XXI.

Iam antea dictum est quod infantes uitioso alimen-
to utentes, uarios incidunt morbos, ut cū aliis & pustu-
la, & papulę instar bullarū efferuentes, & humida ulce-
ra in cute fiant, quę bubastica uocant, & alia cōsimilia.
Itaque muriam & urinam, & alia quę aliqui adhibent,
reprobamus, ob acrimoniam. Lauamus autem ipsos
rosarum decocto aut lentis. Et si ampliori adstrictio-
ne opus habemus, myrti aut malicorii. Magis uero ul-
ceratis, cataplasma ex plantagine imponimus, aut ex
seride siue intubo cū pane: Aut ex flore polentę cum
portulaca, aut semperuino, aut ueneris umbilico, aut
hyoscyamo. Aut rosas uirides, aut siccas coctas cū me-
liloto & palmulis adhibemus. Aut spumam argenti,
melilotum, alumen, cū aceto terito, & myrteum oleum
siue rosaceū adiicito, atq; illinito. Aliud ad bubastica
ulcera. Recrementū plumbi & amyllum, equis porri-
nibus cum solani succo terito, & adiecto rosaceo illini-
to. Aliud pulcherrimum. Cadmiam tritam cū aqua
illinito, aut cimoliam cū uino. Aliud. Spuma ar-
genti, ceruse, utriusq; trientem, malicorii sicci leuissime
triti sextantem, succi stratiotę fluuiialis quod satis est,
utere. Quod si nō adsit stratiotes, lentis palustris succo
cum accipe, & utere, aut herbę uiridis quę in aquis in-
uenitur, & stratiotę similis est, succum ammisce, probe-
etiā facit serapiadis tritesticularis succus. Aliud. Res-
trimentum ferri terito cū uino ac illinito. Valde enim
bonū est hoc. Probe facit & emplastrum ex ladano,
& emplastrum ex hordeo, oui candido, & rosaceo aut
myrteo oleo diluta. Aliud, ad infantium pustulas ac pa-
pulas feruidas post rupturam. Cadmię ʒ. lxxx. eris usti
ʒ. lxxx. acacię, croci, utriusq; unciam unam, tragacantę

thi sextantem. Tragacanthum aqua macerato ac terito, & cum ipso reliqua excipito, ac pastillos formato. Et usus tempore cum succo fenecionis, aut intubi, aut solani, diluito, & addito rosaceo, illinito. Ego inquit, succo fenecionis aut intubi excipio tragacanthum ac reliqua, & pastillos effingo.

Ad capitis ulcera, & achores tenuia capitis
ulcuscula. Cap. XXII.

Pharmacum ex cuius usus ego nomen assequutus sum. Spumæ argenti, cerusæ, utriusq; bessæ, seminis ericæ, thuris, utriusq; ꝑ.iiii. uino & oleo raphanino terito ac utitor. Aliud. Acaciæ fuluæ ꝑ.i. ladani trientem, myrrhæ sextantem, opii ꝑ.i. Aqua palustri excipio & forma pastillos, & utere assidue. Aliud. Cochleas albas unâ cum testa exustas insperge. Aliud. Aloem leuissimè tritam, cum plantagine arida trita insperge. Aliud. Balautium aridum tritum insperge. Aut cum aqua tritum impone & illine. Aliud. Herbam quam in Alexandria Liparonem uocant, aliqui uero cnestrum appellant, urito, & cinerem cum uino tritum illinito. Vtere etiam, reliquis cum discriminationibus referendis in sexto sermone, de uniuersalibus auxiliis ad acoras.

Ad ulcus Melicerida à mellei humoris similitudine dictum, quod & Dulce appellatur, & Syriace Sanalia. Cap. XXIII.

Spumæ argenti, baccarum lauri, æquales portiones terito cum aceto & oleo, & illinito. Sæpenumero eius experimentum fecimus.

Ad sedem infantium procidentem. Cap. XXIII.

Spongiti de herba podicem assidue deterge. Acaciam cum sapa & uino nigro tritam podici illine Cochleam ustam tritam quum egreditur prælotæ sedi insperge, & sanabis, ostreorum testas crudas tustas ac tenuissimo cribro excretas insperge. Myrthi baccas uirides cum uino tritas impone. Vtere autem perofusione

fusione aqua fabrorum, in qua ferrum tingunt. Ego ue
ro semper utor muria tepida, & ualde probefacit. Si
militer autem & aqua marina. Vtere etiam dicendis
in uniuersalibus auxiliis, quæ suo loco referentur.

Ad scemorum intertrigines. Cap. XXV.

Myrtū siccam tritam insperge, aut cyperum cū rosis.

Ad procidentes puerorū umbilicos. Cap. XXVI.

Procidunt pueris umbilici, dum aut in eiulatu diu
& multum distenduntur, aut ex plaga, aut ex casu.

Talibus igitur ammium cum muria tritum umbilico
illine, & rasuram lintei impone, ac ad triduum obliga.

Et rursus eo soluto, idem facito. Aut lupinos ama
ros & unguam asini ustam, & laterem ustum, simul teo

rito ac imposito, & obligato. Si uero efficacioribus
opus fuerit, his quæ ad herniam inguinum referuntur

utere. Critonis ad pueros exumbilicales, ob quancunq̄
que causam, Resinæ pinus ꝑ. xvi. aluminis scissi dextan

tem, mellis dextantes duos: Alumen tritum cum melo
le ad prunas coquito, & ubi bonam compagem ha

buerit resinam addito, assidueq; moueto, & ubi disso

luta fuerit, laminam de hoc pharmaco accipito, & um

bilico imposito, ac quotidie alterato. Verum supra la

minā plantaginis folia aut hederæ imposito. Aliud.

Aluminis scissi uncias. xv. fecis uini austeri dextantem,
gallarum drach. ii. uino dilue ut spissitudinē habeant,
& umbilicum illine, & forinsecus spongiam impone,
posca imbutam ac expressam.

Ad hispidos pueros. Cap. XXVII.

Crasioribus & pluribus fuliginosis superfuitati
bus sub cute collectis, ex quibus pili generantur, hispi

diores infantes fiunt. Itaque caricas urito ac terito, &
cum hoc cinere pilis obstitos locos cōfricato. Ex alio

exemplari. Resinam coquito in aqua, & puerum la

uato, ac leuiter detergito, ac cum caricarum ustarum
cinere & fabarum cremore confricato. Aliud sinegma

torroborans ipsos. Farinæ fabarum, cimolij, spuma
nitri, candidi ouorum, & testarum, æquales portiones
pro sme gmate adhibe.

Quando ablaſtandi ſunt infantes. Cap. XXVIII.

Donec firmerur infans lacte nutriatur. Poſtquã uero
ſolidus factus fuerit, micis panis ex uino mulſo aut ui
no dulci, aut lacte. Deinde etiam oua ſorbilia ſumat.
Nam quæ mandere oportet, ſaliua in iſtis replentur.
Potus dandus eſt uinũ dilutum. Vbi uero iam in tres
pide ſtumentaceum alimentũ infans ſumit, quod ple
runq; circa uigeſimũ menſem cõtingit: Tunc latèter &
paulatim ab ubere deſueſcat. Si uero ablaſtatus mor
bum inciderit, turſus ad lac trãſferatur. Et ubi ceſſauit
morbus, refocilletur corpusculum, atq; ſic ablaſtetur.

Viſtus ratio poſt ablaſtationem puerorum, &
alia rumætatum. Cap. XXIX.

Ablaſtati infantes in remiſſione ac hilaritate exerci
tiorũ uerſentur, denturq; iſtis cibi leues ac boni ſucci.
Verũ à multo uino abſtinere oportet eum qui bonum
corporis tẽperamentũ habet. Nam in humidis ac cali
dis corporibus, uinũ replet caput uaporibus. Neq; ue
ro à frigida aquæ potu penitus arcere iubeo tales pue
ros. Sed inter cibos plerunq; & in calidioribus horis,
optima aqua uti permitto. A ſeptimo anno ad literas
ueniant, & mitibus ac humanis magis tradantur. At à
decimo quarto anno uſq; ad uigeſimum primũ conue
nit exercitatio in diſciplinis philoſophicæ doſtrinæ.
Prohibèdi ſunt à ueneris uſu. Contrahendũ eſt & ube
rius uinũ, & plura exercitia iam ſunt aſſumèda. His ue
ro qui iam in uigore ætatis degunt, uiſtus ratio remiſ
ſa cõuenit, tum animi, tum corporis. Et corporis exer
citia qualiacunq; fuerint, pro ratione his detrahenda
ſunt, & alimenta ſenſim cõtrahenda, quũ habitus ipſo
rum frigiditatis principiũ ſumat. Maximam autè opti
me cõſtructi corporis notam eſſe ſtatuo ipſius naturæ
promptio

Promptitudinem, quicquid tandem fuerit agendū, ipsa sui ipsius mensurā excogitante in optimis cōstitutionibus. Nam & dum exercentur ac fricantur, aut quiduis aliud agunt, tunc primū pigrescunt, quum sufficienter fuerint exercitati. Et sanè etiam à cibis ac potibus tunc abstinent, quū sufficienter fuerint impleti, neq; plus ius sto appetentes, neq; minus ingerentes. Quare nullus timor est de optimæ cōstitutionis homine, ne uel nimium labore fatigetur, aut cibus nimium expleatur. Ipsum enim sanū corpus omnia sibi ipsi excogitat, naturæ motibus impulsū, præsertim si animus ipsis à pueris probe fuerit institutus. Pleriq; n. in improbis moribus educati, dum licentiore, aut negligentiore uictu utuntur, bonas naturas corrumpunt. Quemadmodū alii qui uicè uersa uitioso corpore à natura producti, moderate uictu & tēpestiuis exercitiis, multa naturæ uitia ac delicta correxerunt. At de exercitiorum mensura, & utendi modo, dictum est in præcedenti sermone.

Victus senum ratio. Cap. XXX.

Naturalis senectū est sicca & frigida corporū temperatura, ex longæuitate proueniens: quum enim corporum essentia unā cum insita caliditate paulatim desinat, & instrumenta iam ulterius quā cōueniens erat sicca fiant, tum actiones deteriores redduntur, tum animal ipsum ex carne & seipso gracilius euadit. Postquā uero adhuc amplius fuerint resiccata, nō solum ex carne, sed etiam rugosum efficitur, & membrorum impotens, & in motibus ambiguū. Qui itaq; affectionem exscientia nouit, quod uidelicet siccitas est cum frigiditate, is bonus fuerit senum Medicus. Cognoscat enim quod horum correctio per humectantia ac calfacientia contingit. Talia autem sunt, aquarum dulcium balnea calida, & uini boni potus, & cibi qui humectant simulq; calfaciunt. Et frictiones per oleū mane moderate fientes. Deinde deambulationes, & gestationes citra delassa

S E R M O

de lassationem, uirium senis coniectatione facta: non enim parua est etiam in ipsis senibus differentia. Dandus autē est cibus modicus quidem, uerū sæpe. Nam si paululum iustam mensuram senes exceſſerint nō parum læduntur. Securius itaq; est debilibus senibus parum cibi offerre, uerum ter in die. Circa tertiam quidē horam panem probe paratum recentem cū optimo melle despumato. Circa septimam uero præfrictis, & conuenientibus senibus exercitiis exercitatis, ac lotis, prandium exhibendū est, & primū quidem danda quæ uentrē molliunt, uelut sunt olera ex beta ac malua. Deinde pisces petrosos, ac pelagios præbere cōuenit: postea uero paululū in lecto quiescere, deinde moderato motu uti. Ad uesperam autem cœnantes, à piscium esu abſtineant. Accipiant autem cibos boni sicuti & ægre corruptiles, uelut est gallina aut uolucris aliqua ex simplici iure. Vinum uero senibus utilissimum est. Sit autē ex calidioribus natura. Quale est quod substantia quidem tenue est, colore autem fuluum aut flavum. Atq; unū quidē hoc maximū bonum senibus ex uino accedit, quod calſiunt omnes ipsorum partes. Deinde quod serū sanguinis per urinas purgatur. Quæcunq; uero uina pallida sunt aut flaua, & simul crassa, ea sanguinē generant, & corpus nutriunt. Quapropter etiam ipsa aliquando cōmoda fuerint senibus, quo uis delicet tempore neq; serosum humorem in uenis habent, & ampliore nutrimento indigent. Ut plurimum enim in uino urinā ciente senes opus habent, eo quod aquosa superfluitas in ipsis redundat. At uero à nigris & acerbis ac crassis & similibus uinis abſtinere ipsos oportet. Diutius enim in uentre manent, & propterea incommoda sunt. Dulci uero si senex uti uelit, post balneum sumat dulce simulq; pallidum colore. Non prohibeo etiam uinorum ex melle paratorum usum, & præsertim his senibus qui suspecti sunt de calculi in renibus

*vinū qd
senibus
quale eē
oportet*

renibus generatione, aut quos podagra, aut articularis morbus infestat. Et tunc in uinum iniiciendū est petroselinum solum. Sufficit enim hoc arthriticis. Ad calculos uero betonica ammiscetur, quæ & cestrum appellatur & saxifraga. Abstineri autem oportet senes ab edulibus & potibus, uiscosum & crassum humorē gignētibz. Qualia sunt alica, caseus, oua cocta, cochlear, bulbi, fungi, lenticula, & ostreorum caro, & reliqua supra relata in alimentorū crassi succi mentione sermone secundo. Si uero ex necessitate aliquando contingerit aliquo ex talibus uti statim exhibendū est pharmacum ex calamintha, aut ex tribus piperis generibus. Si uero non sit ad manum quid ex his, piper tundendum est & exacte cribrandū, & tum cum obsoniis edendum, tum potui inspergendū. Et alium tunc gustare conducit. Postquam autē soluta est obturatio, & aluus subducta, etiam theriacam antidotum & mithridaticam, aut aliam quandā ex his quæ ex aromatibus constant exhibere conuenit. A talium uero usu, transire statim ad humilitatem ac calfacientē uictus rationem supra relatā. Dandæ sunt ipsi etiam maturæ & dulcissimæ uirides ficus, ante alium cibū. Sed & in hyeme caricæ, nisi accidens aliquod circa dextram præsertim præcordiorum partem adsit. Quandoquidem uero serosæ ac pituitosæ superfluitates in senum corporibus, uelut dictū est, colliguntur, urinam quotidie propellere, oportet, non per medicatas res, sed apii decocto cum melle, & uinis urinam cientibus uti. Venter quoq; per oleum bonū subducendus est, præsertim absorptum ante cibos. Manifestū est autem quod & oleracea omnia præ aliis cibis edere oportet, ex oleo & garo. Emolliunt autem uentrem & pruna sicca, præsertim quæ ab Hispania afferuntur. Damascena uero in aqua mulsā meraciore præmacerentur, aut in ipsa decoquantur. Sed & oliuæ muria conditæ, si fieri potest albæ, præsumendæ sunt.

Ventre

*betonica, sosa
haga, petroselin*

diuina intelligit

*atque abos
cibus*

atque abos

*pruna, simia
vel vino alb*

Ventre uero amplius suppressos, etiã mercurialis co-
 sta detur & nucis cum ptisana: sed & resina terebinthi-
 na. De hac uero accipiendum est aliquando ad nucis
 regiã magnitudinem, aliquando ad duarũ aut trium.
 Non enim solũ citra molestiam mollire solet, sed etiã
 uiscera extergere, & pulmonem & rhenes. At perfecta
 dosis eius est uncia una. Idoneum est ipsis & hoc. Car-
 ricas pingues accipe, & corium forinsecus ipsis obstitũ
 detrahe, deinde in mortario tunde, & nici medullam
 ipsis adiuice, decima plus minus caricarũ parte. Deinde
 ambo tusa misce, ex hoc duarũ aut trium caricarũ ma-
 gnitudinem præbe. At uero ex relatis pharmacis nul-
 lum unquam largius accipiendũ est. Quidã enim gau-
 dent quod cõfestim uehementer sunt purgati. Verum
 quanto magis fuerint euacuati, tanto amplius uenter
 sistitur per lequẽtes dies. Supressa autem aluo ipsorũ,
 infundere oportet oleum solum calidum. Nam & du-
 ra stercorea hinc educuntur, & lubricitas quãdam fit in
 transitu, & ipsum senum corpus mollescit, instar arida-
 rum pellium induratum.

Victus ratio eorũ qui in ocio degunt. Cap. XXXI.

Qui uitã in ocio degit cõsiderare debet, an in prio-
 re uita exerceri consueuit, aut citra exercitacionẽ lau-
 ri. Nam quidam hunc morẽ moderate ferũt, ut aliqui
 ex ipsis non assidue ægrotent, ubi corpore facile trans-
 spirante præditi fuerint. Atque talem sanẽ corporis na-
 turam, ad aliam cõsuetudinẽ transferre minime oportet
 quemadmodũ neq; illã aliam, eorũ qui per multũ
 temporis interuallum ægrotant. Si uero assidue quis
 ægrotet, consideranda est in ipso causa, an ob plenitudi-
 nem, aut propter humorũ uitiationem ægrotet. Et si
 quidẽ è morbis ex plenitudine ægrotare uideatur, sco-
 pus tibi erit propositus, ut omnino salubrẽ ipsis diã-
 tam conferues, quo semper moderatos habeat humo-
 res. Si uero propter uitiatos humores ægrotare solet,
 optimos

optimos facere humores. Quidē igitur plenitudinem coaceruant, quum ea quæ per corpus transpirant pauciora fuerint his quæ accipiuntur. In his itaq; seruanda est symmetria ac proportio eduliorū ac potuum ad ea quæ euacuantur. Symmetria autem est ut utriusq; consideremus nos quantitatem, tum eorum quæ ingeruntur, tum eorū quæ euacuantur. Nam qui in priore uita statim priusquā exercerētur, in balneum ingressi sunt, in his nunc frictione moderata utendū est, & breui motu. Qui uero exercitabantur ante balneum, his consulo ut nunc paululum augeant consuetudinem. Detrahere uero oportet etiam aliquid de cibus, & quātitate ac qualitate moderatos exhibere. Qualitatem autem dico, uelut in carnibus porcinis, celerrime enim plenitudinem & copiam boni humoris congregant. Itaq; ad olera ducendi sunt, & ad pisces similiter ac uolucres, qui non multum nutriunt. At uero in his qui uitiosos humores colligunt, nō unus est scopus, quoniam nequāna est uitiosi humoris species: Quidā enim frigidiosum ac pituitosorem uitiosum humorem cōgregant. Aliqui uero calidiorem & biliosorem. Sicut alii atrabiliarium. Fugiendi itaq; sunt singuli cibi ac potus, qui prompte generare solent humore qui in ipsis congregatur. Dicitur est autem de ipsis abunde, in boni succi & mali succi eduliorum mentione, in secundo sermone huius operis. In quo sanē de attenuantibus eduliorum dicitur est, quæ cōmoda sunt, his qui crudum appellatum humorem coaceruant, qui semper quidem crassus est, non tamen semper uiscosus. Porro in omnibus his cōmune auxilium est, moderata uentris subductio, & maxime quibus uenter est natura durior. Cōmune auxilium est etiam ueneris usus moderatus.

De carniū subuersione. Cap. XXXII.

Quum ad immodicam carniū multitudinem degenererit corpus, liquare ipsum ac subuertere oportet.

Oste 13

S E R M O

Ostentum est autem quo calidius & siccus tempera-
 mentū, gracile corpus efficit. Huiusmodi igitur facien-
 dum est carnosorum hominum temperamentū, si mo-
 deratum fieri debet. Didicisti autē iam quod uelocia
 exercitia atq; acuta, & diæta attenuans, itemq; eiusmo-
 di medicamēta: sed & animæ curę totū temperamen-
 tū calidius ac siccus reddūt, & ipsum corpus tenuius.
 Attenuās itaq; diæta manifesta est, pharmaca uero ue-
 hementiora sunt, rutæ semen, & præsertim syluestris cū
 cacuminibus, aristolochia rotunda, centaurea tenuis,
 gentiana, & poliū, & quæcunq; fortiter urinam cient,
 uelut petroselinum. Singula. n. hæc & per se, & inter se
 uniuersa mixta, attenuare & euacuare humores poss-
 unt. Sed & sal ex uiperis uisus multum attenuat. Quin
 & ipsa theriaca antidotus attenuat & discutit. Illinatur
 autem oleo, in quo cocta est cucumeris syluestris rad-
 dix, & althæa, & gentiana, & panacis radix, & aristolo-
 chia rotunda, poliumq; ac centaurea. Cibi uero nō sta-
 tim à balneis dandi sunt, sed permittēdum est ut prius
 quiescant, aut quid consuetarum adionum obeant, &
 rursus ad secundum balneum ducantur. Præstat autē,
 & balnei aquam discussoriam esse, si naturalem habe-
 re possent. Sin minus, flos salis marini aque ammiscea-
 tur. Deinde uero edulia magna quidē mole, pauci uero
 nutrimenti danda sunt, ut impleatur quidem, mo-
 dicum uero alimētum ex ipsis in corpus distribuatur.
 Talia uero sunt olera, & panes sordidiores, & similia
 quæ iam in secundo sermone relata sunt. Vino au-
 tem utendum est albo colore, & tenui substantia. Ne-
 que uero ante cibos potus permittendus est, neque co-
 piosus potus indulgendus. Sed & semel in die cibum
 capere melius est, & pro exercitiorum ratione pau-
 ciores cibos exhibere. Quin & frictio sicca ex mappis
 crassioribus, sufficiens est ad attenuandum. Sed & ni-
 tro ac asperiore sale frictionem facere conuenit. Mul-
 tum

tum itaque nitrum in balneis attenuat. Modicum uero, irritamentum est ad carnositatem uberiorem, & ad meliorem nutritionem. Prodest etiam insolatio carnosus. Probe attenuat etiam potum hoc pharmacum petroselini trientem, piperis sextantem, anisi, asari, utriusque unciam unam. Hoc & lotium ciet, & alium promouet.

Quomodo graciles renutrire oportet.

Cap. XXXIII.

Gracilitas corporibus accedit, quibusdam ex totius corporis intemperatura frigidiore ac sicciore, quibusdam uero digerendi facultate, aut nutriendi, aut utrisque, imbecillioribus natura existentibus. Omnes autem sic habentes iuuant edulia boni succi, & exercitia tarda ac moderata, & frictio consimilis. Et in summa, omnia contraria relatis ad carnosos. Commodum est etiam ipsis picari per dies tres aut quatuor. Nam & digestioni confert, & nutritioni. Et multos uidere est crasse factos ex hoc picationis auxilio, & praesertim eos quibus facultas digerendi debilis est. Nutriendi uero facultas non debilis quidem est, sed ob idoneae materiae penuriam nutrire non potest. Si uero ieiunii laentur, ante balneum corpus linteis confricare oportet, donec rubefiat. Deinde frictione non ualde dura uti, ut ne costringentes, cutem densam ac duram efficiamus. Oportet autem decoloribus & alimentum non sentientibus iracundiam inducere, & commotiones animales.

Quomodo quis partes attenuatas sanare possit.

Cap. XXXIIII.

Ex his qui in quibusdam partibus graciles fiunt, plerique aut ob diurnam ipsarum quietem, aut ob deligationis fracturae modum, ad hanc affectionem deueniunt. Oportet igitur uires quidem in membro corroborare, largum uero sanguinem attrahere, tum per modeste tatarum frictionum usum post cibum, tum per commodos

A E T.

aa parti

S E R M O

parti motus, & per moderatas aque calide affusiones. Hæc autem post cibum facere oportet, donec pars rubicunda facta eleuetur, & tunc statim à perfusione cessandum est. Oportet etiam picatorum medicamento uti, de quo dictum est in præcedenti sermone. ubi uero frigiditatis sensus circa attenuatam partem fuerit, lintheis ipsa perfricanda est, & quodam pharmaco calefaciente. Sed & thapsia illinenda est, aliquando cum melle, aliquando cum cerato.

De lasitudinibus à gymnasiis, aut ex itinere obortis. Cap. XXXV.

Lasitudinum primæ ac simplices tres sunt differentia. Quæ ulcerosa appellatur, & quæ tensiva, & quæ inflammatoria. Et ad has insuper ea quæ ob multam musculorum siccitatem generatur, quam lasitudinem uocant abusue, quum non sit lasitudo, sed siccitas.

De lasitudine ulcerosa. Cap. XXXVI.

Ulcerosa itaque lasitudo in superfluitatibus tenuibus simulque acribus ac mordacibus generatur: Non enim in his plenitudinis copia est quæ affligit, sed humorum acrimonia, qui exercitiorum tempore, aut aliorum uehementium motuum, ex duplici causa generantur. Aut crassioribus superfluitatibus diffusis quidem ac attenuatis, non autem omnibus excretis. Aut colliquata aliqua pinguedine, uel carne tenera, in uehementibus motibus, necesse est enim à talibus tenuibus humoribus & acribus pungi ac uelut sauciari cutem & carnes, ut & horroc aliquando fiat, & rigor, quum fortiter fuerint acres & multi. Tumor autem non est oculis expositus in partibus, dolentibus. Accidit hæc lasitudo præcipue corporibus uitiosis humoribus ac superfluitatibus repletis. Consequitur & ad recentes cruditates quum aut immodestius se exercuerint aliqui, aut in sole diutius uersati fuerint. Sed & citra cruditatem boni succi corpore confatur, propter immodici exercitii excessum. Densa autem

ta autem & horrida apparet his cutis, & dolent uelut qui ulcus habent, alii cute tantum, alii etiam carnis sub ipsa. Sanatio porro contingit ex eo quod contrarium est affectioni. Oportet enim superfuitates discutere, & sedabitur affectio. Discutientur autem frictione multa & molli cum oleo dulcissimo nulla adfrictione prædito. Quale est dulcissimum sabinum. Maxime enim aduerfatur his omphacinum. In prima igitur die fargo oleo cum multa frictione utendum est, quo omnino nullus percipiatur futuræ lassitudinis sensus. In secunda uero, quæ facta iam est soluat. Solut autem ipsam exercitium moderatū, & frictio multa pluribus ministris simul contrectantibus, quo pars ipsa non frigeat, & superfuitates celerrime discutantur. Hæc autem lassitudo plerumque extendi solet usque ad quartam diem. Itaque quarta die lauentur & consueto cibo nutriantur. Prioribus tamē diebus pauciores sint ac humidiores cibi, & nihil uiscosi habentes. Sit autem & balneum non moderato calidius. Laxare enim & discutere uolumus ipsum corpus.

De lassitudine tensua. Cap. XXXVII.

Lassitudo tensua nullam memorabilem superfuitatem in corporibus sitā habet. Verū in musculis ac nervis affectio est ob uehementes distentiones facta, quas per exercitia fecerunt. Cōtingit enim in his rectas in musculis fibras laborare ac tendi, ut proximæ sint dissolutioni. Fit autē hæc lassitudo uiris maxime boni succi, qui non acuta & uelocia exercitia faciunt, sed magis robusta. Et efficit sanē lassatos ualde pigros & ad motum ægros. Nō tamen horridi sunt, uelut qui ulcerosam lassitudinē inciderunt. At uero corpus in his nihil minus quā in ulcerosa lassitudine, & in musculorū squalore, contractū uidetur. Et calidiores quā pro natura cōtingētibus esse uidentur. Sanatio autē in his est tensuarū partiū laxatio. Frictio igitur his conueniēs est modica

2 2 2 simulq;

S E R M O

simulq; mollis, per oleum dulcissimū tepidum siense
 & ocium ac quies, & balnea maxime temperata mo-
 derato nō calidiora & mora in calida aqua diutius fa-
 cta. Quare etiam si bis talem laueris, magnopere pro-
 fueris. Hi etiam post balneum unctione opus habent
 antequam induantur. Et si quidem postea sudauerint,
 deterfos rursus inungere conuenit. Quin & sequenti
 die ubi surrexerunt de strato, post defricatas superflui-
 tates, & subductam aluum, unctione opus habent, ita
 ut neq; extreme frigidus oleo neq; dura frictione con-
 fricentur. Cibus dandus est his modicus quantitate,
 uerum boni succi, & nihil uiscosum habens.

De lassitudine inflāmatiua, & ad ossa per-
 tingente. Cap. XXXVIII.

Tertia lassitudo est, in qua uelut contusas ac inflam-
 matas sentiunt partes, hæc tunc accidere solet quum
 ob uehementissimos motus calfacti musculi, attraxe-
 rint quid de circumfusus ipsis superfluitatibus. Et sola
 hæc eleuat musculos præter naturam, ut inflammatio-
 ni similis sit affectio. Et propterea ex contactu dolent,
 & calidiores apparent. Dolent autem magis quum
 moueri uolunt. Si uero circa tendines aut neruos in
 profundo eadem affectionem fieri contingit, ossium
 lassitudinem affectionē eam appellant, ob sensus pro-
 funditatem. Hæc lassitudo accidit ut plurimum homi-
 nibus ad exercitia non adsuetis. Sanatio scopos tres
 habet quemadmodū omnia inflāmata: superflui eua-
 cuationem, distentæ partis remissionem, & inflamma-
 tæ refrigerationem: oleum itaq; multum dulce tepi-
 dum, & fricationes molliores, & intemperatissimis
 aquis mora diutissima, tales lassitudines sanant. Si ue-
 ro etiam paulo tepidior fuerit aqua, magis his pro-
 dest. Ita uero & quies multa & assidua inunctiones.
 Cibi dandi sunt his boni succi, uerum pauciores, &
 nihil omnino uiscosi habentes.

De lassit

De lassitudine ob siccitatem, ac gracilitatem.
 Cap. XXXIX.

Alia præterea est quarta affectio, similis quidem lassitudini, sed non est lassitudo, eo quod neque ulcersam, neque tensiuam, neque inflammatiuam affectio- nem habet, immo neque horrorem aliquem, neque dolorem, neque ad motus pigritiam similem lassitudo- dinibus infert: uerum solam gracilitatem cum siccitate. Contingit igitur in boni succi & exercitatione uten- tibus corporibus, quum immodestius exercitata non probe recurata fuerint. Discutiuntur enim sic superflui- tates, & laxantur distenta corpora. Et nihil reliquum fit in corpore præter siccitatem, quam ex immodica euacuatione habet. Quare etiam correctio huius affe- ctionis in appositione ac repletione euacuati consistit. Non potest autem hæc fieri, dum cutis rarefacta est. Proinde cutem contrahere oportet, ac densare, & ad- stringere. Contrahit autem & adstringit, tum frigida aqua, tum feruens. At à frigida periculum est ne ho- mo lædatur, qui iam rarus simul ac uacuus ob exerci- tiorum copiam factus est. A feruenti uero nulla læsio sed secunda densitas cuti accedit, ita ut etiam relictus in ipsa calor reuocetur ex feruentis aquæ solio. Vnde feruentius calidæ solium parandum est. Exiliant au- tem ex ipso statim in frigidum, quo in ipsis maneat fir- mitas in cute unâ cum caliditate. Nam & in sequenti tempore minus discutiuntur, & alimentum facile in carnes & in cutem suscipiunt: quo bono nullum ma- ius ipsis excogitare possis. Vitanda est autem longior in frigidæ solio mora. Exoluit enim frigidæ lotio, ca- lidæ lotionis utilitatem. Prima itaque die lotus uelut dictum est, cibum accipiat boni succi & humidiorum. Secunda uero recuretur, modicæ simul ac mollis & lentæ frictionis usu, & solio calido. Atque hoc faciat consequenter per multos dies.

S E R M O

De lassatis ex uenere. Cap. XL.

Debilis uirium sequitur ad immodicum ueneris usum, præsertim in corporibus natura debilibus. Rarescit autè ipsis & cutis, ex uehementi motu. Et plurima fit per transpirationem discussio ac exhalatio, & propterea siccitas. Aliquando uero etiam frigiditas consequitur, tum propter raritatem, tum propter caloris transpirationem ac sudores. Correctio igitur horum est per constringentia spissantiaq; ac corroborantia cutem. De quorum numero est & moderatum exercitium, & feruentius calidæ aquæ solium: quies item ac somnus multus. Edulia uero sint multitudine quidè pauciora, qualitate uero humidiora, & moderate calidiora: quo & coctio bona fiat, & siccitas ex lassitudine corrigatur.

De lassitudinibus spontaneis. Cap. XLI.

Quum de lassitudinibus ex gymnasiis, aut ex itinere obortis dixerimus, nunc de his quæ sine uehementi motu sponte sunt docebimus: tales enim morbosæ sunt uelut etiam Hippocrati uidetur. Lassitudines enim inquit, spontaneæ denunciant morbos. Sunt autem & harum tres differentiæ, ulcerosa, tensua, inflammatiua.

De lassitudine ulcerosa spontanea. Cap. XLII.

Spontanea igitur ulcerosa lassitudo, ob uitiosos humores clandestine coalitos fit, qui acres & tenues ac calidi sunt, ut corrodant & stimulent ac pungant corpuscula sensu prædita. Et quandiu quidem ipsi in uenis ammixti sunt sanguini, latet ipsorum uis à sanguinis bonitate superata. Vbi uero in carnes & cutem transsumpti fuerint, & per mansionem confirmati, tunc ulcerosam affectionem ac sensum inducunt. Et tunc maxime in talibus augentur, quum moueri uolunt. Considerandum est autem in his, utrum in cute & carne sola uitiosi humores contineantur, aut etiam cum sanguine intra uenarum uasa. Horum autem signa habes ex urinis, & morfu circa cutem, & sudoribus. Quando enim

una

anā cum hoc quod etiam in urinis apparent uitiosi hu-
 mores, sensus quoq; ipsorū mordax circa cutem con-
 tingit, & sudores alieni, tum colore, tum sapore appa-
 rent: manifestum est quod & in uenis cū sanguine ui-
 tiosi humores continentur, & quod in cute sunt ac car-
 ne. Siquidem igitur modicus sensus uitiosorū humo-
 rum contingat, ieiunium hominem per totū diem ser-
 uabimus, quiescere ac dormire iustum. Deinde uespe-
 ri multū & pinguius illito, atq; temperatissima calida
 loto, paucissimū boni succi ac sorbibilem cibum dabi-
 mus. Neq; uero uinū prohibebimus, concoquit enim
 uinū semicrudos humores, si quicquam aliud hoc fa-
 cit, & sudores ac urinas prolicet, & ad somnum condu-
 cit. Siquidem igitur a prædictis quieuerit hoc sympto-
 ma, paulatim ad cōsueta reducere hominem oportet.
 Si uero sequenti nocte ac postera die adhuc perman-
 serit, aut auctum fuerit, uidēdum est de auxilio fortio-
 re. Nam tales ubi uires robustę sunt, alterū ex duobus
 facere oportet, ut aut uenā fecent, aut purgatione utan-
 tur, ita tamen ut decernas utro auxilio magis opus ha-
 bent, uelut consequenter dicam. Sin uero debiles fue-
 rint uires, minime secanda est uena. Purgandum uero
 moderate, aut omnino non. Si quidem enim cum mul-
 titudine sanguinis robustę fuerint uires, uena secanda
 est, aut consueta excretiones suppressę mouendę: ue-
 lut sunt hæmorrhoides in sede, & in mulieribus luna-
 res purgationes. At ubi soli uitiosi congregati sunt hu-
 mores, citra sanguinis multitudinē, ad conuenientē re-
 dundanti humori purgationem ueniendū est. Affigit
 autē quandoq; bilis amarę humor, aut atrę, quando-
 que pituita salsa aut acida aut serosi humores. Siquis-
 dem igitur ociosiore uitam habuerit homo, & cibus
 crassi succi usus fuerit, & præsertim in hyeme, pituito-
 sus humor colligitur. Verum in pluribus laboribus &
 cibus acrioribus, & in æstate amara bilis coaceruatur.

In autumnno uero, & eduliis eiusmodi, ac laboribus diuturnis, atra bilis. Horū uero notas sumere oportet, & ex colore, & ex hominis motibus, & ex urinis ac sudoribus, & ex siti ac ciborum appetentia. Proinde sanguine prædominante reliquis humoribus, unā cum uiribus robustis, uenam secabis. Si uero uitiosi humores prædominantur, & uires robustæ sunt, purgatione uenienti utemur. At post uenæ sectionem aut purgationem, nutrire oportet hominem eduliis boni succi quæ exterforium quid habent, uelut est pitana, & quæ nulla uiscositate prædita sunt, neque crassi succi sunt, neque multum nutriunt. Utendum est, & balneis temperatissimis, & unctione ac frictione moderata. Sed & reliqua diæta ac cura sic faciendæ est uelut relatum est in lassitudine ex gymnasiis generata. Si uero bonus sanguis paucus fuerit, crudi uero humores omnino multi, uires autem debiles: Neque uena secanda est, neque purgatione, neque exercitio utendum: Immo neque omnino motu utendum est, neque lauandum: Nam uenæ sectio bonū sanguinem euacuat, uitiosum autem, qui sanè in magnis uenis circa hepar & mesenterium congregatur, ad totum corpus trahit. At purgatio in his tormina ac morsus efficit & animi deliquia intenta, ad hoc quod nihil memorabile euacuat. Crudi enim humores omnes pigri sunt ac ægre mobiles, ob crassitudinem ac frigiditatem. Itaque obturant omnes arctas uias, per quas oportet id quod in purgationibus euacuatur ad uentrem accedere ac inferri. Et ob hanc causam neque ipsi euacuantur, & alios impediant. Ob eandem uero causam neque exerceri, neque omnino moueri, neque lauari hos conuenit. Omnes enim tales motus humores in totū corpus ducunt, & angustos transitus obturant. Seruandī igitur sunt in omni quiete, & danda edulia potusq; ac pharmaca attenuantia ac secantia, & crassitudinem humorū conscientia,

cientia, citra manifestam calfactionem. Nam humores quomocunque fortiter calfacti, undiq; per corpus meant. Utantur igitur in uisitu aceto mulso præsertim, aliquâdo & ptisana: Aliquâdo uero danda est & aqua mulsa. Possunt enim ferre tenuem diætam, si qui alii idem possunt, propter subiectam crudorum humorum multitudinem. Quandoquidem uero præcordia omnibus talibus eleuata sunt ac inflata & facile sanè inflantur quicquid tandem ingesserint: Præstiterit ipsis dare cum cibo modicum piperis, præsertim longi. Melius fuerit & dispositio uti medicamêto. Commodissimum est autem ipsis acetum mulsum, ex solo optimo melle & aceto præparatû: ut sint mellis quidem despumati partes duæ, aceti uero pars una, plus, minus. Præstat enim ex accipientium sensu modû iudicare, non nostris commoditatibus. Nam quod maturæ iucundum est, hoc cõmodum est. Quod uero iniucundissimû est, id maxime aduersariû est. Prodest talibus etiam apomeli, & præsertim aridum factum. At ubi iam attenuati aliquantalum fuerint humores, etiam uinum dandum est moderatû, album ac tenue. Sed & in apomelite ac aceto mulso coquendû est aliquando hyslopum & pu legium. Eduliis uero utendû attenuantibus, citra uehementem calfactionem qualis est capparîs ex aceto mulso, aut ex aceto & oleo. Postquam uero omnia perfecte bona tibi apparuerint, tunc ad familiarem uisum paulatim reducere conare, ita ut moderatis exercitiis utantur, & balneis, & unktionibus. Idoneum est autem ipsis unguentû lassitudinem eximens ex abieteratû, itemq; quod ex populo nigra fit, quorû præparandi modum inter Acopa uocata referemus. Congruum est ipsis & oleû chamæmelinû, & anethinum: Item sampfuchinum tempore hyberno. Sampfuchinum uero oleû sic præparatur. Coquitur sampfuchus in duplici uase cû oleo. Similiter coquitur & rosinari

S E R M O

dyenteria
 nus herba. Si uero hæc non habeas, radicem cucumeris syluestris, aut altheæ, aut bryoniæ, aut betæ albæ accipe, & cum oleo coque. multum enim discutiant.

De lassitudine tensua spontanea.

Cap.

X L I I I.

Tensua spontanea lassitudo, si sine exercitiis, aut alio quodam motu excitata fuerit, multitudinem nimiam humorum indicat, qui nimia copia solidas animantis partes distendunt, & præsertim musculorum fibras. Ulcerosus sensus non est in hac lassitudine. Sed neque tumor alicuius partis sub tactum aut uisum cadens. Verum solum grauitatem & distentionem percipiunt. Manifestum est autem quod sanguine redundante, optimum auxilium est uenæ sectio in cubito. Possunt & uenæ in talis secari. At uero post totius corporis euacuationem, ad distentarum partium laxationem procedendum est, per unctiones ac frictiones molles, oculumque ac quietem. Et utendum est balneis temperatis, & cibis citra mordacitatem exterforium quiddam habentibus, qualis est ptisana, & apomeli, & consimilia. Et ut in summa dicam, post uenæ sectionem eadem cura uti oportet, quæ relata est antea ad tensuam lassitudinem ex gymnasiolorum exercitiis obortam.

De lassitudine inflammatiua spontanea.

Cap.

X L I I I I.

Inflammatiua lassitudo quum sponte citra aliquem motum oborta fuerit, tum propter doloris magnitudinem, tum propterea quod cum manifesta inflammatarum partium caliditate consistit, coeleuans musculos in tumorem, neque paucarum horarum, ne dum dierum duorum aut trium moram ac dilationem tolerat. Sed statim febrem uehementissimam inducit, nisi quis sanguinem detrahendo præueniat. Calidissimus est enim talium sanguis, & plurima opus habent ipsius euacuatione, omnes ferme ab hoc malo apprehensi, & plerique

& pleriq; ipsoru etiam post uenæ sectionem februnt. Quare neq; cunctari, neq; parum detrahere conuenit: Sed & cito euacuare, & usq; ad animi deliquium ducere, si nihil aliud amplius impederit. Præstat autem & detractionem repetere in eodem die, ita ut in primo re euacuatione homo non animo linquatur. In posteriore neq; ferendum est animi deliquium. At quibus hoc modo affectis uena secta non fuerit, aut sponte aliunde sanguis eruperit, hi bona fortuna opus habent ut seruentur, & neq; seruantur. Siquidem igitur in capite & collo dolores magis hæserint, humeralem appellatam uenam secare oportet. Si uero thoracem & dorsum & lumbos doleant, internam uenam secabis. Sin æqualiter totum corpus, mediam. Siquidem igitur à uenæ sectione febris permanferit, curationem facere oportet, quàm in februm tractatione referemus. Si uero sine febre maneant, in prima quidem die à uenæ sectione, pisanæ succus aut alicæ solum dandus est. Similiter autem & secunda. Si autem & in tertia die sine febre manet, etiam lauato & largo oleo iungito. Etiam si autem laueris, moderatum tamen uictum exhibebis, ex lactuca, aut si ea non adsit, cucurbita: & alicam uelut pisanam coctam. Sed & beta & malua, & atriplice utendum est, si non adsit lactuca. Ex piscibus dandi sunt petrosi, & asellus ex albo iure probe coctus. Utatur aquæ potu. Aquæ potum dico, non frigidæ aquæ potionem, sed calidæ. Post tertiam si tolerabilis manet æger, inspergere oportet in potum, uini parum albi ac tenuis, & de cætero pro ratione reficere, per boni succi & neotiquam calefacientis diætæ usum.

Quali curatione ad frigiditates utendum est.

Ex Herodoto. Cap. XLV.

Duplex est frigiditatis curandæ modus. Nam & futuram frigiditatem præcauere oportet, & corrigere iam

iam factam. Quo igitur non capiatur frigiditate is qui in frigido aere uersaturus est: neq; famem tulisse, neq; prauomuisse oportet neq; cruditatem pertulisse, aut fatigatum esse, aut crapula impletum esse. Frigiditas enim consequens ad ciborum cruditatem, morborum causa est. His uero qui famem pertulerunt, frigiditas ad ipsos neruos penetrat, qui nudi quodam modo sunt, & propria materia priuati. Quapropter qui in frigido aere uersabitur, totum corpus nardino aut gleucino oleo præinungere debet. Plantas autem pedum, cera to ex laurino parato illinere. Aut ipsas lauri baccas ce rato excipe, ac utere. Verum ex ueteribus quidam succum cyrenaicum mili magnitudine, in talibus necessitatibus deuorandum dederunt, cera oblitum. At uero à conuersatione in frigido aere, desiderare non oportet, sed ambulare prius in tepidior loco. Et postea ad balneum ingredi, & in calida aqua diutius morari. Non præsentem uero balneo, ad ignem corpus illinendum est, ac confricandum diligentius tum per seipsum, tum per alios. Deinde accipiendus est cibus calidus potentia & actu. Vinum uero neque ualde acerbum, neque nimis uetus dandum est. Tale enim neruofas partes offendit, iam à frigore uexatas, & præsertim uescam ac rhenes. Si uero sequenti die frigiditas perseueret, curatio per balneum aut inunctionem conuenit. Et diata consimilis, & acopa ex oleo gleucino & amaracino ac similibus præparata.

Cutis densatæ curatio. Galeni. Cap. XLVI.

Densatur aliquando cutis, tum per uehemens frigus, tum per balnea aluminosarum aquarum, aut aliud quid huiusmodi. Fieri potest autem ut & post balneum, & post sudores, aut alio quodam modo rarefacta ac frige facta cutis densetur. Cognoscitur affectio calore albidior quam pro natura, & cutis ariditate ac desitate, & quod sic affecti in exercitiis ægre calefiant.

Neq;

Neq; enim sudant, neq; bonum colorem habent. Si uero etiam à plurimis exercitiis coacti sudauerint modico cum ac frigidum sudorem excludunt. Sanatio horum est calfactio & cutis rarefactio. Utendū igitur est exercitiis, & bainis calidioribus, præstat autem in prima balnei domo super leui lapide sedentem perfundere. Vngantur etiam oleo quopiam laxatorio, uelut est quod dulcissimū est, uerum duorum aut trium annorum. Utantur & lauacro natationi apto, calido temperato diutius. In frigido uero ne immorentur. Neq; uero aqua sit ualde frigida. Vbi uero induere se uolunt, inungantur aliquo moderate calfaciente, quale est anthinum aut cicinum. Ex ungentis uero gleucinum, aut fusinum, aut irinum, aut amaracinū. Cibis porro utantur moderatis, nihil uiscosi habentibus.

Quomodo curandus sit æstuosus ardor.

Herodoti. Cap. XLVII.

Quemadmodum frigiditas famelicos magis lædit, sic ardor repletos. Quare qui in æstiuo sole uersari uolet, repletionem & acriū esum uitet, uinositatem item ac cruditatem: præhumeſtet autem corpus balneis potabilium aquarum, & cibis humectantibus: prospiciendum est & in mora ipsa sub sole, ut caput tegatur, leuiore aliquo uestimento, aut foliis uitis, aut myrti, aut polygoni. Si uero fitis uehemens oriatur, non aceruatim ingerendus est frigida potus. Plurimis enim hinc præterfusio aque intercutem cōtingit. Aliis uero ad ardentem pulmonem aquæ frigiditas illapsa, tusses grauedines excitat, aliquibus etiam tabem. Præstat igitur prius faciem frigida proluere manusq; ac pedes, deinde colluto ore paulatim ex interuallis absorbere. Postquam autem discessit à sole, temperata calida se lauet, & in frigida natet. Si uero non adsit balneum, aqua & oleo, aut aqua & rosaceo totum corpus humectetur, & mollibus manibus præfricetur, & tunc

S E R M O

tunc in frigidam infiliat, præsertim si assuetus fuerit. Si uero nihil tale adest, aqua perfundatur. Postea potus quidem sit aqua. Edulia uero, lactuca, intyba, cucumis, cucurbita. Vinum quoque dilutius solito sit. Obsonium pisces delicati, domestica gallina ex iure albo. A coitu uero abstineat. At ubi caput uehementer calescit, aut stomachus adhuc exardet, ut alba & glutinosa sit saliuua, ut uix sputo reici possit, & reliquum corpus pigrum apparuerit, ac uelut exolutum: caput rosaceo irrigandum est, aut rosarum succo cum oleo omphacino, aut polygoni succo, aut pampinorum uitis, aut intubi, aut alicuius similis succo. Totum uero corpus humectandum est aqua & oleo, aut aqua & rosaceo. Super stomachum autem molle linteolum imponendum uino & oleo imbutum. Aut ceratum rosaceum, aut melinum quod absinthium habet aut portulacam. Optimum est autem & absinthii cremorem bibere, ad detergendas biliosas & acres in uentre congregatas superfuitates. Conducit & rosaceum absorbendum dare ad cyathi unius mensuram.

De matutina frictione Galeni. Cap. XLVIII.

Matutinam frictionem assumimus post superfuitatum excretionem, excellenter quidem mollem in plus iusto resiccatis, & in his qui in uehementi frigore uersari uolent, & quibus propositum est frigida lauari, & qui lassitudinis sensum habent, & in quibus cutis densitatem corrigere uolumus cum largo oleo. At uero densitatem ex frigore obortam sanamus, primum quidem siccarum & asperarum frictionum usu, deinde frictionibus ex oleo calido. Ad raritatem uero cutis obortam ex balneis, aut frictionibus, aut ob ueneris usum: paucis quidem siccis frictionibus utimur, paucis uero etiam post ipsas, ex oleo frictionibus, & eo quopiam ex adstringentibus. Cæterum humiditates ex multo potu obortas solæ siccæ frictiones curant, per linteam factæ,

factæ, citra pinguitudinem, aut cum aliqua ex disculſoria ui præditis.

De ueſpertina frictione. Cap. XLIX.

Veſpertina frictione laſſatis, aut reſiccatis, aut alimentum non ſentientibus commoda eſt. Prandium in his parcius fiat, & amplius tempus intercedat uſque ad cœnam, & plerunque in quiete. Deinde etiam paululum deambulent. Melius enim eſt ſi ſubductis cibis etiam uentrem exonerauerint. His ita factis, citra periculum frictione aſſumitur. Frictione fiat cum oleo dulci, uentre penitus non contacto. Periculum eſt enim, & ipſos cibos prius concoqui, & ſemicoctum aliquem humorem digeri, & caput perturbari, & ſtomachum ſubuerti. Quare nardino unguento uenter perfundendus eſt abſque defrictione.

De cruditate.

Cap. L.

Quot modis cruditas fiat, & quomodo uarie reſiſtere oportet oborientibus ex hac corpori detrimentis, in loco dealui affectionibus poſtea declarabitur. Nunc uero neceſſariũ eſt dicere quomodo ad uurgentia acciſſionem inſtare oportet. Ructu itaque accedente ac irritante, & grauitate circa præcordia exiſtente, & ex hac moleſtia quadam in totũ corpus ſe diffundente, non cumſtandum eſt ad uomitũ deuenire, ſed aqua plurima tepida hauſta cogendus eſt, ut cibi penitus excernantur. Vbi enim permanſerint, & torminum, & dolorum, & grauitatis capitis, & deſtillationis, aliquando uero etiã febris, cauſa ſiunt. Si uero quis natura difficilius uomat, aut ob aliam quandam cauſam uomere impediatur, elaborandũ eſt omni modo ut cibus ſubducatur, & ex præcordiis ſecedat. Ad hæc erectior decubitus præretur. A diuuat. n. ſi quicquã aliud, concoctionẽ. Et ſi uigilans quis fuerit, propter nimiam expletionem ſomnũ aſſequi nõ potens, is immotus permaneat, & eadẽ decubitus figuram conſeruet. Nam aſſidue conuerſiones ſtatus

S E R M O

flatus pariunt. Flatus autem materiam sursum uerge-
re faciunt. Si uero perseuerarit hoc accidēs etiam phar-
maci cōcoctorii ex malis cydoniis, præparati, cochlea-
rii mensura danda est. Si uero quis aduetus sit ad fri-
gidæ potum, & multam sitim percipit non incongruū
fuerit sinceræ frigidæ heminam exhaurire. Celerrime
enim corroboratū os uentris quæ in aluo sunt expel-
lit. At uentrem nardino ungento illinere oportet, &
partes circa præcordia fouere, & extremarū partium
frictione uti. Exonerata aluo ad deambulationē pro-
cedendum est, tarde progrediendo, ne uapores ex cru-
ditate ad caput allati cōcutiantur. Postea uero ad con-
suetam uitæ munia pergendū est. Deinde succedat bal-
neum, & inunctio ex oleo dulci. Vtilis est & absinthii
potus. Cibo uero utendum est facile concoctili ac mo-
derato, & cui addita sunt quæ aluo commodant, uelut
sunt erinacei & cancri. Deinde olera, beta, malua.
Modice utendum est uino, uerum calidiore. A reli-
quis uero abstineat, uelut sunt acrium eius, & bellaria,
ac placenta ex melle, & fructus dulces. Talia enim
omnia ægre concoqui ac digeri possunt. Hinc autem
somnia imperturbatus succedat.

De crapula. Philumeni.

Cap. L I.

Sed & cruditates ex uino obortas, quas crapulas uo-
cant, ferè eodē modo tractare oportet, ita ut cogamus
ipso uomere, à tepida aqua, aut sola immisione digi-
torum, aut pennarum, & in lecto quiescere iubeamus,
& turbationem somno sedemus. Et si quis sanè ad fri-
gidæ potum aduetus sit, & stomachi ac uentris uexa-
tionem siue morsum perceptet, dandi sunt ipsi cyathi
duo aut tres sinceræ puræ frigidæ, aquæ ex interval-
lis. Sedata uero turbatione, cibos exhibebimus boni
succii, & magis frigefaciētes. Potus autem sit modicus
uinum album & tenue dilutius temperatum. Optimus
uero in his est uini absinthiæ potus à balneo.

De aqua

De æqualibus intemperaturis Galeni. Cap. LII.

Quum tractauerimus quomodo quis à prima ætate usq; ad senectutem conseruet hominẽ optime constructum: Transibimus nũc ad eos qui statim ab initio morbosam corporũ constrictiõnem adepti sunt. Duplices autem sunt secundũ genus uitiosæ corporũ structuræ: Quædam enim æqualiter habent temperatas uniuersas corporis primas partes, quæ similes appellantur. Quædam uero inæqualiter. Dico autem æqualiter, quũ ad aliquam intemperaturam immutatæ fuerint omnes simul corporis partes frigidiores quàm conuenit, aut calidiores, aut sicciore, aut humidiores factæ. Et per coniugationẽ, quædam calidiores & sicciore: quædam humidiores & frigidiores, quædam calidiores & humidiores, quædam frigidiores & sicciore. Et sanè iuxta instrumentaliũ partium compositionem, aliquæ æqualiter, aliquæ inæqualiter compositæ sunt. Vidi enim iam quosdam habere uentrem quidem frigidum, caput autem calidum: alios uero caput frigidum, uentrem uero calidũ. Vidi autem & uentrem per accidens assidue bile uexatũ, qui non esset natura calidius: Quemadmodũ etiam alium frigescentem, qui nõ esset frigidus. Sic & caput, & hepar, & splen, & omnes aliæ partes, fruuntur aliquando alterius intemperaturæ, quum ipsæ ex natura nihil læsæ sint in propriũ temperamentũ, neq; contrario modo dispositæ. Proinde de primis optimum temperamentum adeptis à me dicitur, quo hoc exemplũ habeas quod temperatum est. Deinde de his qui æqualem intemperaturam habent. Demonstratum est à me sæpe, impossibile esse unam aliquam intemperaturam diutius perseuerare. Ipsa enim sibi ipsi necessario aliam quandam asciscit. Illud porro nosse expedit, quod quæcunque corpora morbosam structuram in prima natiuitate habuerunt, eo omnino non perueniunt ad senectutem. Si uero etiam perue-

A E T.

bb nerint,

nerint, unum quendam morbum diuturnum habent. Proposuius autē in hac tractatione de uitiosam structuram habētibus agere, cōsiderantes quomodo quis ipsa conseruet ut plurimum sana. Prius uero referēdæ sunt temperamentorum notæ: postea consequenter etiam intemperaturarum correptiones.

Optimi temperamenti dinotio.

Cap.

L I I I.

Optime temperatus est homo quū corpore apparet exacte medius inter omnia extreme disposita corpora, in gracilitate ac crassitudine, mollicie ac duricie, caliditate ac humiditate, siccitate ac frigiditate. Et, ut in summa dicam, si animales ac naturales actiones inculpabiles habuerit. Medio item modo se habuerit inter hirsuta corpora ac glabra, & inter nigra colore ac alba. Habuerit autem capillos, dum quidem puer est fuluiores, in uigore uero ætatis flauiores.

Temperamenti calidi notæ.

Cap.

L I I I I.

Calidius quàm conuenit temperamentū totius corporis, nunc dico illud quod proportionem secundum humiditatem ac siccitatem inculpabilem habet. Qui igitur ab initio talem corporis naturam adepti sunt, saniores aliis apparent, & articulata uoce loquuntur, & canunt, & citius gradiuntur. Augebitur autem ipsis caliditas pro annorū proportionem. Iuxta uigorem autem ætatis palam calidiores apparent. Quare morbis & accidentibus à flaua bile facile capiuntur. Nam multa caliditas paulatim consumens humiditatem, siccius temperamentum efficit. Hi colore rubicundi sunt, & nigros capillos habent, progressu uero tēporis etiam moderate densos. Habentq; uenas amplas, sunt enim & graciles. Nam pingues & uenas amplas habentes, non natura pingues sunt, sed acquisitum temperamentum habent.

Tempe

Temperamenti frigidi notæ.

Cap. L V.

Frigidum ad contactū est his corpus, depile, & pingue. Color autem unā cū capillis, fuluor his est. Si uero multa est frigiditas, liuidi sunt & plumbei coloris, & angustas uenas habent. Si uero quis angustas habet uenas, & gracilis est, is necessario acquisitū temperamentum habet, & non ex natura gracilis est.

Siccioris temperamenti notæ.

Cap. L V I.

Ægre mobile, & siccum, & squallidū in his fit corpus facillime ab omnibus siccantibus. Nam & natura excarnes sunt ac graciles. At cum hoc quod hi graciles sunt & excarnes, amplius etiam durū & asperū apparet tangentibus horū corpus. Gracilitas autem non solum ad naturales consequitur tēperaturas, sed etiam ad acquisitas ex longa consuetudine succedit.

Humidioris temperamenti signa.

Cap. L V I I.

Humidius temperamentum in reliquis consimile est temperato. Verum mollius & carnosius. Nam mollicies ab humida temperatura separari nō potest. Quemadmodum sanē & crassicies non solum ad naturalem, sequitur temperaturam, sed etiā ad eam quæ ex longa consuetudine facta est, succedit. Proprium autem est humiditatis etiam grauari corpus ab omnibus humectantibus.

Calidi & humidi temperamenti notæ.

Cap. L V I I I.

Mollius & carnosius est hoc, optimo tēperamento. Vbi uero plurimum fuerit auctum, putredinosis facile capitur morbis. Si uero paulo humidius: Multo uero, calidius fuerit, tales molliores sunt moderatis, & carnosiores, & non paulo calidiores. Nigri autem sunt ipsi capilli, & caro non pinguis. Si uero paulo calidius

bb 2 dius

S E R M O

dius, multo autem humidius fuerit, mollis his & multa est caro, & color mixtus ex rubro ac albo, & ad contactum paulo sunt calidiores. Quo uero in summa diu-
cam, in coniugatis temperaturis semper prædominan-
tis qualitatis notæ prævalent.

Calidi & sicci temperamenti notæ.

Cap.

LIX.

Calidum & siccum temperamentum hispidius ac calidius est, & gracile. Capitis autem pilos boni habitus & nigros ac multos habet in iuuentute. Temporis uero progressu etiam caluities sequitur. At uenæ ipsius amplæ sunt, & arteriæ magnæ ac uehementissime pulsantes. Et sanū & firmum, & articulatū, & musculosum, & minime pingue totum corpus. Et cutem ipsam duriores ac nigriorem.

Frigidi & humidi temperamenti notæ.

Cap.

LX.

Thorax his angustus est, & pilis nudus, quemadmodum etiam totum corpus. Cutis autem tenera & alba. Capillis subfului, præsertim in iuuentute, & senescentes, non caluescunt. Sunt item timidi, & minime audaces, ac pigri, & obscuras habent uenas. Et crassi sunt ac pingues, & foemoribus ac musculi infirmi & inarticulati, & sunt blæsi. Quod si frigiditas ac humiditas amplius auescant, color unà cum capillis fuluus euadit. Si uero plurimū auescant, liuidus. At si inæquale fuerit qualitatum augmentū, eius quæ magis aucta fuerit propriæ notæ prædominabuntur.

Frigidi ac sicci temperamenti notæ. Cap. LXI.

Si uero frigiditas ac siccitas ex æquo fuerint auctæ natura durum & gracile habent tales corpus, albumque ac non musculosum, & inarticulatū, ac debile, & ad tactum frigidū, pinguitudo tamen ipsis etiam si graciles sint, per carnem disseminata est. Pili & color corporis pro mensuræ frigiditatis portione se habent. Porro
quum

quum calida & sicca temperatura, in tēpore inclinata
 ætatis, sæpe transeat in siccam ac frigidam, habitus ta-
 lium gracilis ac durus similiter fit, uerū melancholicus
 est. Et propterea colore nigriores ac hispidiores fiunt.
 Prædominabuntur autem semper prædominantis tem-
 peramenti notæ, obscuræ uero alterius notæ erunt.

De capitis dinotione. Cap. LXII.

Caput paruū quidem uitiosę cerebri structuræ pro-
 prium signum est. Magnū uero non necessario bonæ.
 Siquidem enim propter robur insitæ uirtutis materiā
 multam ac bonam creatis factum est, bonum est. Si
 uero propter solius materiæ multitudinem, non bo-
 num. Distinguendum uero de ipso tum ex figura, tum
 ex his quæ ab ipso ortum habent. Ex figura quidem,
 si fuerit concinna. Semper enim hoc signum bonum
 est. Ex his uero quæ ab ipso ortum habent, si ualidam
 ceruicem habet, & aliis ossibus optime dispositū est.
 Et si uniuersum ipsorum neruosum genus bene nutri-
 tur, ac robustum est. Et si oculi acri uisu fuerint prædi-
 ti. At uero acuminata capita defectuosam circa occi-
 put aut frontem eminentiam habent, aut ultra iustum
 modum auctam. Proinde ut plurimum sicut magna,
 ita etiam hæc capita uitiosa comperimus. Raro autem
 & ex his aliqua sunt bona efformatrice ipsorū uirtute
 forti existente, & multitudinem materiæ bonam ade-
 pta. Nam qui acuminata capita habent, & ceruice ua-
 lida præditi sunt, hi tum aliis partibus omnibus tum
 ossibus robusti sunt, ait Hippocrates.

Cerebri temperati notæ. Cap. LXIII.

Temperatum cerebrum naturales actiones mode-
 ratas habet, itemq; superfuitates quæ per palatum,
 aut aures, aut nares purgantur, minimèq; lædetur ab
 omnibus extrinsecis quæ calefaciunt, & frigefaciunt, &
 siccant, & humectant. Talibus pili capitis dum infan-
 tes sunt, subfului sunt: pueris uero subflaui: perfectis

bb 3 autem

autem flauī fiunt, medium quodam modo tenentes inter exacte crispōs ac simplices. Nec uero facile caluescunt.

Cerebri calidioris notæ. Cap. LXIII.

Si uero moderato calidius fuerit, uniuersa circa caput rubicundiora ac calidiora erunt, & oculorū uenæ conspicuæ. Pili his genitis cito in capite oriuntur, ubi multo sunt calidiores temperatis, nigri & multi, & crispī ac robusti: Vbi uero non multo, sufflauri primum deinde nigrescunt, & progressu ætatis caluescunt. Superfluitates in palato, & naribus oculisq; ac auribus, pauca his sunt ac matura, quum inculpate sani fuerint. Replentur autem capite maxime, quum incauta diæta utuntur, & grauantur à calefacientibus eduliis, potibus, & odoribus, atq; omnibus forinsecus accidentibus. Et hoc magis adhuc, si non solum calida ex natura fuerint talia, sed etiam humida.

Frigidioris cerebri notæ. Cap. LXV.

Superfluitates plures circa proprios meatus habent. Capilli uero ipsi recti sunt & fului ac stabiles, & multo tempore à natiuitate orientes, tenues ac macri primum. Et cito à frigidis causis læduntur, & iuxta ipsum læsionis tēpus destillationibus ac grauedine corripuntur. Neq; uero capitis partes ad tactum calidæ sunt, neq; rubicundæ apparent. Et oculorum uenæ inconspicuæ sunt. Et ipsi quodam modo somnolētiore.

Siccioris cerebri signa. Cap. LXVI.

Meatum à superfluitatibus puritas, & sensuum sinceritas, signum sunt talis temperamenti. Vigilantisimi uero sunt, & pilos robustos celerrime ubi nati sunt producant, crispōs magis quàm rectos. Cito uero canescunt.

Humidioris cerebri notæ.

Cap. LXVII.

Pili simplices, & omnino non caluescunt, & sensus caliginosi

caliginosi sunt & superfuitatum copia adest, & somni multi, ac profundi.

Calidioris & humidioris cerebri signa.

Cap.

LXVIII.

Si uero caliditati affuerit humiditas, utrisque partium excedentibus modum, bonus color adest & calor, & uenæ oculorum magnæ sunt, & superfuitates plures moderate maturæ. Et capilli recti ac subflauī. Et non facile caluescunt. Replentur autem & grauantur capite à calefacientibus ac humectantibus. Quum autem ad plurimam humiditatem ac caliditatem ueniunt, morbosum fit his caput & superfuitatibus redundans, & quod facile ab humectantibus ac calefacientibus læditur. Ausser his ualde aduersatur, optime autem in aquilonariis locis degunt. Neque uero uigilare possunt diutius, & ubi ad somnum seiplos conuerterint, simul sopore præmuntur altiore, & uigillis, & in somniis uarias imaginationes obuersantes habent. Visum item habent caliginosum, & sensus non exactos. Si uero una temperatura fuerit intenta, notæ ipsius magis prædominabuntur.

Calidi ac sicci cerebri notæ. Cap. LXIX.

A superfuitatibus puri sunt hi, & sensibus sinceri, ac uigilantissimi. Et cito caluescunt: prima capillorum generatio ipsis celerrima est, & probe nutritur. Sunt autem nigro ac crispo capillo præditi, & calidi ad capitis contactum, rubicundiq; usque ad uigoris tempus.

Frigidi ac sicci cerebri signa. Cap. LXX.

Frigidum ac decolor caput efficit hoc temperamentum, quantum in se est. Alterantur enim aliquando partes ipsius, ex humorum in toto corpore temperamentis. Tales temperaturæ uenas oculorum latentes habent, & à frigidis causis prompte læduntur. Quare etiam in æqualiter sani sunt isti, aliquando quidem capite leuissimi, & meatibus, à superfuitatibus puri: Aliquando

bb 4 uero

S E R M O

uero destillationibus ac grauedine ob paruas causas corripuntur. Sensus ipsis sunt in iuuentute quidē sincerī, & per omnia inculpabiles. Verum progressu temporis cito contabescūt. Et ut in summa dicam. Omnibus capitis partibus cito senescunt, quare etiam cito caluescunt. Capilli ipsis geniti prodeunt quidem uix, uerum macri ac fului. Progressu temporis frigiditate predominantē siccitati, non caluescunt. Si uero siccitas obtinuerit dominium, parum hi caluescunt.

Frigidi ac humidi cerebri notæ. Cap. LXXI.

Humidæ ac frigidæ cerebri temperaturæ soporosos faciunt & somnolentos, & sensibus uitiosos, ac superfluitatibus redundantes, & quibus caput facile frigeat ac repleatur, & qui destillationibus ac grauedine facile corripuntur. Tales tamen non caluescunt.

Ventris siccioris signa. Cap. LXXII.

Si cito siticulosi sunt, & modicus ipsis suffecerit potus, & huberiore grauentur, & fluctuationes habuerint superfluitate ipsis innatante, & eduliis siccioribus gaudeant.

Ventris calidioris notæ. Cap. LXXIII.

Calidior uenter concoquit melius quàm appetit: & multo magis quæ dura sunt & difficulter alterentur. Quæ enim facile alterantur, in ipso corrumpuntur. Gaudet autem eduliis ac potibus calidis, & neq; à frigidis læditur, si moderatus contigerit ipsorum usus. At uero calidorum forinsecus allabentium diuturnam conuersationem ferre non potest.

Humidioris uentris notæ. Cap. LXXIII.

Hi neq; siticulosi sunt, & ampliorem humorē citra molestiam ferunt, eduliisq; humidioribus gaudent.

Frigidioris uentris notæ. Cap. LXXV.

Frigidior natura uenter, bene quidem appetit, non autem bene concoquit, & præsertim edulia quæ agre alterantur & frigida sunt. Facile itaq; in ipso acescunt,
& pro

& propterea ructū acidum habet . Et gaudet quidem frigidis , læditur autem facile immodico eorum usu . Atq; ita etiam extrinsecus allabentium ipsi frigidorū diuturnam conuersationem ferre nequit . Cæterum ex morbo constata in uentre intemperaturæ in hoc differunt à naturalibus , quod contraria concupiscunt , non similia , uelut naturales . Siquidem igitur cōcoquit probe , temperatus est uenter . Si uero non concoquit , non omnino intemperatus est . Sed siquidem nidorosos ac fumosos efficit ructus , immodicus est ipsi ac feruens calor . Si uero acidus , uiceuersa . Sic etiā uentres qui ægre concoctilia probe concoquunt , immodicum calorem habent . Si uero ipsa non concoxerint debilis est ipsorum calor . Considerandum est autem an ob aliquem humorem aliunde in uentrem confluentem , hoc ipsis contingat . Nam ad pituitosos humores , acidi ructus consequuntur : Ad biliosos uero , nidorosi aut uirosi , aut alia quædam peregrinæ qualitates . Communia autem accidentia omnium redundantium in uentre humorum sunt nauseæ . Verum si quidem in uentris amplitudine humores innatarint , supernatabunt in his quæ per uomitum reiciuntur . Si uero in ipsis uentris tunicis impacti fuerint , frustra lancinabunt per inanes nauseas , ita ut nihil uomitu reiciatur .

Pulmonis notæ .

Cap. LXXVI.

Non solum uenter siticulosos & non siticulosos facit , & frigidi ac calidi potus appetentes . Sed etiam thorax , cor , & pulmo . Verum qui propter horum caliditatem sitiunt , plus inspirant , & amplius ac diutius essant . Percipiunt autem æstum in thorace , non circa præcordia siue hypochondria grecis appellata quem admodum qui propter uentrem siti uexantur . Et sane ubi bibunt , non statim quiescunt : & frigidus potus magis ipsorum sitim sedat , quàm multus calidus . Res frigerat autem ipsos & frigidus aer inspiratus , qui ne

illud

bb 5 alleuiat

alleviat quidem propter ventrem siticulosos. Sic uero etiam frige factum thoracem habentes, à frigida inspiratione sensibilibiter læduntur. Et maxima est hæc frigiditas pulmonis nota. Quemadmodum autem frigidum aerem inspirantes, palam sentiunt molestiam ac frigiditatem: Sic calidus ipsis est gratus. Sed & pituitosas superfuitates hi cum tussi reiciunt. At pulmonis siccitates superfuitatibus carèt, & uocem puram habent. Quemadmodum humiditates, obscuram & raucam uocem efficiunt, & ubi amplius aut acutius loqui uolunt, superfuitates ipsis incurrunt.

Cordis calidioris notæ. Cap. LXXVII.

Magnitudo respirationis, & pulsus uelocitas ac densitas, calidioris cordis notæ sunt: audaciaq; ac uelocitas ad actiones obeundas impigra. Si uero amplior fuerit caliditas, exandescencia & furiosa temeritas. Est & thorax ipsis hirsutus, & maxime pectus præcordiorum partes thoraci uiciniores. Vt plurimum uero & totum corpus calidius fit ex calido corde, nisi hepar magnopere reluctetur. Sed & thoracis amplitudo, caliditatis signum est, nisi etiam hic magnopere cerebrum resistat.

Frigidioris cordis notæ. Cap. LXXVIII.

Pulsus sunt moderatis minores, non tamen tardiores necessario, aut rariores. timidi uero ex natura sunt tales, & socordes, ac minime audaces, & pectus pilis nudum habent.

Siccioris cordis notæ. Cap. LXXIX.

Pulsus sunt duri, & animi concitationem non facilem, sed feram & ægre sedabilem tales habent. Et ferè me totum corpus his siccius est, nisi hepar reluctetur.

Humidioris cordis signa. Cap. LXXX.

Pulsus molles: & mores ad iram procliuēs, ac facile sedabiles. Et totum corpus humidius, nisi hepar resisterit.

Calidi

Calidi ac ficii cordis signa. Cap. LXXXI.

Pulsus duri & magni, & ueloces ac densi, & respic-
rationes magnæ ac ueloces & densæ. Et sane multo
magis uelocitas ac densitas ipsarum augetur, si thorax
ad proportionem cordis responderit. Hi omniū ma-
xime pectore hirsuti sunt, & circa præcordia. Ad actio-
nes uero expediti, & animosi, & tyrannicis moribus
præditi, & celeres ad iram, ac pertinaces in ipsa.

Calidi & humidi cordis notæ. Cap. LXXXII.

Si uero humiditas unâ cū caliditate dominetur, mi-
nus quidem prædictis hi hirsuti sunt, nihil uero minus
ad actiones expediti. Verum non adeo ferus est ipsis
animus, sed ad iram solum sunt procliuēs. Pulsus ue-
ro molles sunt & magni, & ueloces ac densi.

Frigidi & humidi cordis notæ.

Cap. LXXXIII.

Pulsus molles sunt. Mores minime audaces, ac ti-
midi, & pigri. Sunt autem hi pectore pilis nudo, &
minime furiosi fiunt. Nam neque ad iram procliuēs
sunt. De thorace ac toto corpore similiter uelut in su-
perioribus distinguendum est.

Frigidi ac ficii cordis notæ. Cap. LXXXIII.

Pulsus duri & puri. Hi omnium maxime ab ira alie-
ni sunt. Coacti tamen ad irascendū, in ira perseverant.
Sunt autem pectore omnino depiles.

Hepatis calidioris notæ. Cap. LXXXV.

Venæ amplæ, flaua bilis copiosior. Tempore uis-
goris etiam nigra. Calidior est ipsis sanguis. Et pro-
pterea etiam totum corpus, nisi cor resistat. Præcor-
dia & uenter hirsuta sunt.

Frigidioris hepatis notæ. Cap. LXXXVI.

Angustia uenarum, pituita copiosior, & sanguis fri-
gidior, & totius corporis habitus frigidior, nisi à cor-
de calefiat. Præcordia & uenter his pilis nuda sunt.

Siccioris hepatis signa. Cap. LXXXVII.

Sangu

S E R M O

Sanguis crassus & paucus, uenæ duræ, & uniuersus corporis habitus sicior.

Humidioris hepatis signa. Cap. LXXXVIII.

Sanguis copiosior & humidior. Venæ molliores. Sic & totum corpus, nisi cor reluctetur.

Calidi ac sicci hepatis signa. Cap. LXXXIX.

Præcordia hirsutissima. Sanguis crassior ac paucior. Amara bilis plurima. Iuxta uigorem etiam atra. Venarum amplitudo ac durities. Sic & totum corpus calidum ac siccum. Nam caliditas ex corde proficiscens, frigiditatem ex hepate proficiscentem superare potest. Quemadmodum etiam frigiditas cordis, caliditatem hepatis superare potest. At siccitatem hepatis, cor humidius ad contrarium transmutare non potest. Quare manifestum est quod ubi amborum temperature in idem concurrerint, totum corpus exacte iuxta illas afficitur.

Calidi ac humidi hepatis notæ. Cap. XC.

Minus quidem quam calidum ac siccum præcordia hirsuta facit. Verum plurimum sanguinem & uenas magnas habent tales. Et habitum humidum ac calidum, nisi cor resistat. Si uero amplius utrisque qualitatibus naturalem modum excesserit, facile capitur morbis, putredinosis ac mali succi, atque hoc adhuc magis, si amplius aucta fuerit humiditas, paululum uero caliditas. Si uero uiceuersa, modice aucta fuerit humiditas, plurimum uero caliditas, uitiosi humores minime gignuntur.

Frigidi & humidi hepatis notæ. Cap. XCI.

Debile habet præcordium, sanguinem uero operatur pituitosiores, unâ cum uenarum angustia. Et corpus totum frigidius ac humidius, si non à corde ad contrarium transferatur.

Frigidi ac sicci hepatis notæ. Cap. XCII.

Frigidum ac simul siccum hepar, corpus modici sanguinis,

sanguinis, & angustarum uenarum facit, atque, frigidius. Præcordia uero pilis nuda talibus sunt, nisi & hic cor superarit.

Testium temperamenti signa. Cap. XCIII.

Calidum testium temperamentū uenereum est, fecundumq; ac masculorum generatiuum. Et cito hirsutas facit genitales partes, & circumscitas moderate. Frigidum uero uiceuersa. Humidū autem multo & liquido semine abundat. Siccum uero paucō & moderate crasso. At calidum & siccum, crassissimi seminis est ac fecundissimū. Et celerrime ad coitum stimulat animal statim ab initio. Tales etiam celerrime hirsuti sunt circa genitales partes, & omnes circumscitas, sursum usque ad umbilicum, deorsum usque ad mediā fœmora. Concitatum quidem igitur est tale temperamentū ad uenerem, uerum citissime satiatur, & si cogatur læditur. Si uero humiditas ad caliditatem accedat, minus quidem hirsuti sunt hi, sed plus seminis habent. Non tamen magis aliis appetunt, sed multæ ueneri minore detrimento sufficiunt. Si uero & humiditas & caliditas multum fuerint simul auctæ, ex ueneris abstinētia magis læduntur. At si testes humidī ac frigidi temperamēto fuerint, partes circumscitas pilis nudæ sunt. Et tarde rem ueneream agere incipiunt, & neq; ad actionem procliuēs sunt. A quosum autem & tenue est ipsis semen & infœcundum ac fœminarū generatiuum. Siccum autem & frigidū temperamentum, prædicto quidem in reliquis simile est. Crassius est autem ipsis semen, & omnino modicum. Porro quicumque totum scrotum cum testiculis laxatum habent, & uelut exolutum, hi uiribus, ut plurimum sunt debiliores. Qui uero contactum habent scrotum unā cum testibus, & uelut adstrictum robustioribus uiribus ferme præditi sunt. Et huius rei signa sumi possunt ex omnibus quadrupedibus animantibus.

Calido

Calidorum temperamentorum corre
ctio. Cap. XCIII.

Quandoquidem in calidis intemperaturis biliosa sper
fluitas redundat. Considerare in his oportet, utrum subit
ipsis bilis cum secessibus ac excrementis alui, aut ad su
pernum ventrem procedit. Si enim subit, nihil moliri
oportet: Si uero ad supernum ventrem fertur, per uo
mitus euacuare à tepidæ aquæ potu. At si ægre uo
mant, uinum dulce tepidæ aquæ permixtum biben
dum dato, atq; si uoment. Exercendi autem sunt exer
citiis non ueloci ac concitato, sed tardiore ac mollior
re. Quidam uero ex uehementer calidis omnino non
opus habent exercitiis. Sed sufficit ipsis deambulatio,
& balneum, inunctis oleo cum mollibus manibus. Hi
etiam post cibum balneis gaudent & aliqui ipsorum
crassifacii sunt ob talem diætam. Vinum his conue
nit aquosum tenue & album. Nam fulua calida sunt,
item ualde uetusta: Quare his ualde aduersantur. At
tendendum est autem in omnibus qui post cibum lau
antur, ne hepar affectum sit. Extreme enim læduntur ta
les si post cibum lauentur. Qui uero cum siccitate cali
di sunt, circa ætatis uigorem maxime opus habent hu
mida diætâ ex eduliis ac balneis & concitatorum ac
multorum exercitiorum abstinentia. Quare ætatis tem
pore citius lauentur, & post cibum rursus, nisi aliquid
ex uisceribus affectum fuerit. Proderit his & frigidæ
potus, si nihil impenderit. At sicciorebus temperamen
tis ualde aduersatur uenus. Abstineant item ab ardo
re, lassitudinibus, uigiliis, curis, & omnibus motibus
acutis. Biliosi uero ira perciti exardescunt, & in acu
tas febres incidunt. Verum excessus quantitatem con
siderare oportet, & proportionem aucti caloris, augere
etiam frigefacientem ac humectantem uictus rationem.

Frigidi intemperamenti medela. Cap. XCV.

Quicunq; frigidiores natura sunt, circa siccum uero
tempe

temperamentū ac humidū moderate se habent, minus uitiosi sunt ad corporis robur ac sanitatē. Excitare igitur oportet ac corroborare ipsorū caliditatem. In humiditate uero ac siccitate totius diætæ mediū eligere.

Humidi intemperamenti correctio.

Cap.

X C V I.

Humidę naturę in puerili etate fluidis & plenitudinis morbis corripitūtur, & insuper putredinosis. Opus igitur habet pluribus exercitiis, & exacta in uentre cōcoctione. Nam cibi qui in hoc corrumpuntur, putredinolorum morborum materia sunt toti corpori. Quapropter ante cibum hi loti, & naturalibus calidis aquis utentes, magnam opem sentiunt. Scopus enim in ipsis est ipsas corporis partes humiditas seruare. Atque hoc cōmune est omni temperamento. Nam contrariū, ipsa inquam siccitas, omnium animalium corpora citius ad senectam perducit. Quare siquidem possibile esset semper conseruare humidum temperamentum corporis, uerus profecto esset sophilistę Philippi sermo, qui obediētem ipsi immortalem fore promisit. proinde diutissime uixerit, qui minime resiccatur. Quū autem humida diætā superfuitates & humorum multitudinem generet, difficile est congruam tenere proportionē, ut neq; morbis corripiantur, neq; cito senescant. Quantū igitur ad temperamentū attinet, qui humidissimi sunt diutissime uiuunt. Et sanē etiam plus aliis sani sunt, ubi corpus fuerit corroboratū: quemadmodum etiam robustissimi sunt omnium eandem ætatem habentium, usq; ad extremam senectutem. Et propterea laudatur hoc temperamentū ab omnibus ferē Medicis ac philosophis, qui corporis elementa exacte cognouerunt. Et quidam solū hoc naturale esse putauerunt. Melius enim aliis progressu temporis euadit, quū ab initio sit deterius. Quare qui tali corpori corrigēdo præfectus est, ea quę desunt ipsi prouidere debet, per exercitia

ante

S E R M O

ante cibum fientia, & balnea ac cibos idoneos. Et per
plures excretiones tum per urinas, tum per uentrem
contingentes. Nihil autem uetat & apophlegmatif
mis pituitam à capite trahētibz uti, & purgationibz
temperatis. Et præ omnibus, eduliis boni succi, & ui
ni urinam proritantis potu.

Sicci intemperamenti medela. Cap. XCVII.

Balneum siccis corporibus temperaturis omnibus
commodissimum est. Temperata autem sit & dulcissi
ma aqua. Et si bis aut ter in die laentur, magis confes
ret. Sed & uniuersa diætā humectans sit. A lassitudine
uero & curis ac uigiliis abstinentum est.

Calidi ac sicci intemperamēti curatio. Cap. XCVIII.

Calidum ac siccum temperamentū uariis curationibz
subiacet. Non tamen iniucundus est, similiter frige
faciunt usus. Nam iuxta siccas dispositiones necessa
rium est, non solum uicinas uentri partes, sed etiam to
tum corpus gracilius fieri.

Humidi ac calidi intemperamenti mede
la. Cap. XCIX.

Quod si humida intemperatura est cum caliditate,
adstringentium eduliorum usus utilis est. Sunt autem
hæc austera citra caliditatē. Et sanè etiam frigidus po
tus ipsis commodus est.

Humidi ac frigidi intemperamenti sana
tio. Cap. C.

Humidi uero cum frigiditate temperamenti, opti
mæ medelæ sunt omnia acria ac calida. Misceantur
autem ipsis etiam acerba, citra manifestam frigidita
tem. Optima item medela est his modicus potus. Sit
autem uinum calidum fortiter & adstringens, ac ual
de uetustum. His uero etiam ea quæ forinsecus adhi
bentur proportione respondeant.

Frigidi ac humidi intemperamenti curatio fri
giditate prædominante. Cap. CI.

At si

At si frigiditas humiditatē superauerit, uitiosæ sunt
tales temperaturę, & hæ maxime fluidis morbis corripiuntur. Prodest autē ipsis illuuię, & exercitia pura, & ratio uictus attenuās, & unguēta moderate calefaciētia.

AETII SERMONIS
QVARTI FINIS.

INDEX EORVM QVÆ IN
Quinto Aëtii Sermone habentur.

Q	Vod oportet medi- cum naturæ operum gnarū esse. Cap. 1.	Declinationis particularis exacerbationis signa. 14
Quod	citra prænotionem morbi, fieri nequit ut probe cures. 2	Quod est principium totius morbi. 15
Quæ	sint bona signa. 3	Quod sit augmentum totius morbi. 16
Quæ	sint mala signa. 4	Vigoris totius morbi cognitio. 17
Quę	prima dies totius morbi dicenda sit. 5	Declinationis totius morbi cognitio. 18
Principium	morborū tri- fariam dici. 6	Quod declinatio totius morbi in iudicationibus cōfertim sentibus, sensum nostrum aufert. 19
Quid	est febris. 7	Quod seruādus eger quatuor tēpora totius morbi pertransit. 20
Quid	est exacerbatio. 8	Vtrum tardius aut citius morbus iudicetur. 21
Quid	est remissio. 9	Quomodo prænoscere oportet, an iudicabitur morbus, aut non, & quando
Remissionem	dupliciter dici. 10	
Quod	est principium febrilis accessionis. 11	
Augmētū	particularis exacerbationis signa. 12	
Vigoris	particularis exacerbationis signa. 13	
A E T.		